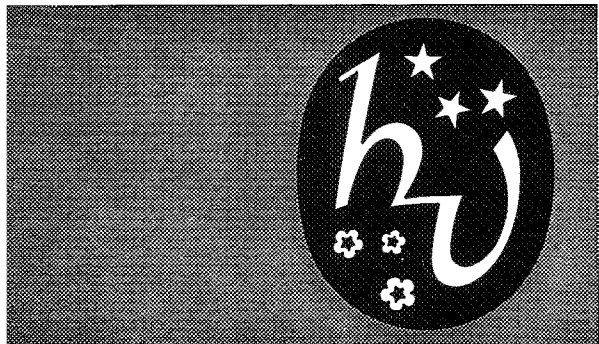

MENS EN WERELD

Onuitroeibaar?

„Waarom staat er een beeld van Erasmus voor het Vossius Gymnasium?” vroeg eens een leraar in onze klas. Een jongen stak z'n vinger op: „Omdat ze al zoveel beelden van Vossius hadden, meneer!” 't Was natuurlijk niet goed, maar de ware reden is me ontgaan. 't Zijn ook haast altijd de gekke dingen, die het meest blijven hangen.

Hier is hij dan: de Erasmus van het Vossius Gymnasium in Amsterdam, het onvermijdelijke boek in de hand en aan zijn voeten een spreuk: „Qui vitat molam, vitat farinam” en na enige tijd naarstig Latijn blokken, was je dan reuze trots als je het kon vertalen: „Wie de molen mijdt, mijdt het meel”.

Misschien denkt u nu, dat ik hem, zoals op deze plaats gebruikelijk is, geïnterviewd heb: „Wat denkt u van het hedendaagse humanisme?” Och, nee, wat moet je met zo'n man. En dan in het Latijn nog wel. Alleen de titel van het blad Ego zou hij direct begrijpen, maar overigens zouden we hem hoogstens, met de nodige woordenboeken onder de arm en veel gebaren, langs de materiële en geestelijke bouwwerken van ons humanisme kunnen voeren: kijk, de gevangenen worden niet meer gemarteld, maar geestelijk verzorgd en ziet u, alle soldaten kunnen tegenwoordig lezen en schrijven.

't Zou hem duizelen, maar ongetwijfeld zou hij ons een nijver volk vinden. Zelf is hij er, geloof ik, nooit erg moe van geworden, van zijn humanisme.

„Ik heb uw hedendaagse humanisme gezien”, zou hij misschien na afloop bij een kopje koffie in het Erasmushuis zeggen, „en ik heb er grote bewondering voor, maar waar is uw hedendaagse Lof der Zotheid?”

Ja, waar is die! „Die hebben we niet: non habemus,” zeggen we een beetje verlegen.

„Hebt gij nooit gehoord, dat de hoogste wijsheid is, op tijd zich zot te veinzen?”

„Ja, maar gesteld dat we met onze spot iemand kwetsen?”

„Als er iemand opstaat, die luide verkondigt, dat hij zich gekwetst gevoelt, dan geeft hij daardoor het bewijs van een slecht geweten of in allen gevalle van vrees.”

„Het lijkt me heerlijk om niet altijd zo humanistisch-serieus te hoeven zijn...”

„Dat begrijp ik, mevrouw,” zegt hij met een glimlach, „een vrouw is altijd een vrouw, dat is een zottin, welk masker zij ook voordoet.”

Wat zou „mispunt” in het Latijn zijn?

Misschien nemen we het allemaal wel weer veel te ernstig, maar de berichten, die we zo nu en dan horen over groeiend neo-fascisme hebben ons toch wel tot nadenken gestemd. Hier zijn het fanatieke hakenkruiskladders, daar is het een ex-SS'er die kennelijk nog steeds aftrek vindt voor zijn schrijfsels en babbels, weer ergens anders vormt zich een groepje dat het zowaar tot zetels in een volksvertegenwoordiging brengt, en dat alles vatten we samen onder de term neo-fascisme. Er zijn individuen en groepjes, die in hun optreden en streven terugrijpen op een systeem, waarvan de mensheid in een optimistische bui meende, het te hebben opgeruimd.

Neo-fascisten zijn de lieden, die betogen dat Hitler, Mussolini en hun soortgenoten toch niet helemaal ongelijk hadden (of zelfs helemaal geen ongelijk hadden), en dat hun ideeën in de huidige tijd best een oplossing zouden kunnen bieden voor allerlei problemen. „Ze zijn gek”, zegt u dan – maar ze zijn er! En ze mogen dan „gek” zijn, het is nog de vraag of ze gevaarlijk of ongevaarlijk zijn. Daarom is het toch wel goed, enige aandacht aan het verschijnsel te besteden, al vinden velen misschien de voorpagina van „Mens en Wereld” veel te veel eer voor deze heren en hun ideologie.

Het behoeft eigenlijk helemaal geen voorlichting, dat we als humanisten geen enkele sympathie voor het streven van het neo-fascisme, in welke vorm het zich ook voordoet, kunnen opbrengen. Vanuit een humanistische opvatting redenerend is elk maatschappelijk systeem, dat de persoonlijke vrijheid zo vergaand wil beknotten, zonder meer verwerpelijk. Het is een bedreiging voor de ontplooiing van de mens, enzovoorts, enzovoorts.

Als geruststelling wordt wel gezegd, dat het neo-fascisme toch maar enkele aanhangers heeft, en dat die paar klaarblijkelijk ongeneeslijke lieden de mensheid toch niet voor de tweede maal zullen kunnen meeslepen in de afgrond van een misdadig regiem. De overgrote meerderheid van de mensen heeft toch genoeg gezond verstand, genoeg ervaring en voldoende geheugen om niet andermaal steun te verlenen aan enigerlei vorm van fascisme.

Zou het waar zijn?

Een uitvinding, waarvoor niemand (behalve de curiositeitenverzamelaar) ook maar de geringste belangstelling heeft is waardeloos, en heeft niet het geringste effect op het welzijn van de mensheid. Ditzelfde geldt ook voor theorieën, systemen en ideologieën. De Paus en Lenin, Van Praag en Billy Graham, Hitler en Salan – al deze mensen kunnen alleen maar iets betekenen omdat zij medewerkers, aanhangers en volgelingen hebben kunnen vinden, die aanspreekbaar waren voor hun ideeën, en die bereid en in staat waren er mede gestalte aan te geven. Het geldt voor dictatoriale systemen even goed als voor democratische stelsels: het begint met een idee, wordt overgedragen op anderen, en weer verder doorgegeven. De aanspreekbaarheid van anderen is absolute voorwaarde voor elke verspreiding, en juist daar

ligt de reden, dat niet iedereen even gerust is over de kansen van het neo-fascisme.

Het neo-fascisme heeft nl. een gevaarlijk broertje, dat we misschien het beste semi-fascisme kunnen noemen. Dit verschijnsel manifesteert zich eigenlijk overal, waar mensen zeggen of denken, dat onze democratische maatschappij niet deugt, omdat teveel mensen teveel te vertellen hebben. In een deel van onze pers is dit geluid nogal eens te beluisteren, maar een duidelijker illustratie vinden we in Frankrijk. Daar zien we ook gedemonstreerd, hoe gemakkelijk een samenleving afglijden kan naar een situatie, waarin allerlei half- en echt-fascistische ideeën hun kans krijgen, waarin dus de aanspreekbaarheid van vele mensen voor deze ideeën toeneemt. Het begint met uitspraken in de geest van „het is maar knudde met ons land”, en „voor die democratie koop je niks”. Daarna volgt de verdere afbraak, en de hier en daar klinkende roep om een sterke man begint langzamerhand gehoor te vinden. Er komt geweld op straat, en voor dit geweld buigen velen snel het hoofd – zij kiezen eieren voor hun geld, zoals dat heet, en zullen pas later ontdekken, hoe rot deze eieren wel zijn.

Zo kunnen allerlei ideeën van neo-fascistisch, maar ook van semi-fascistisch allooi ineens veel meer aanhang krijgen als er in een samenleving crisis- en spanningssituaties optreden. Het Duitsland van 1930, het Italië van 1920, het Frankrijk van heden zijn duidelijke voorbeelden. De man, die eerst nog geen aanhang voor zijn theorieën vond, en toen als ongevaarlijke gek werd beschouwd, wordt ineens een gevaarlijke ophitser, en spoedig een dictator.

Dit soort voorbeelden dwingt ons ertoe, de wat ironisch bekeken neo- of semi-fascistische babbelaar in de gaten te houden. Al teveel mensen zijn geneigd, zich niet te veel muizenissen op de hals te halen, en de eenmaal in opmars zijnde machten te volgen. Geen enkel volk bestaat uit louter helden, die bereid zijn, zich al dan niet met geweld te verzetten tegen dergelijke machten.

Het is van groot belang te bedenken, dat geen enkel fascisme, geen enkel gewelddadig, rechts-dictatoriaal systeem, een kans maakt op invloed wanneer een democratie goed functioneert. Maar zodra er iets mis gaat krijgt het extremisme van rechts (en links) zijn kans.

Het tegenwicht dient te liggen in een sterke beleving van de democratische en vooral humanitaire waarden. Hoe meer mensen door drongen zijn van de waarde van een zekere vrijheid, van de waarde van het recht op vrije meningsuiting en vrije ontplooiing, hoe minder kansen het fascisme in welke vorm dan ook heeft. Het gaat daarom niet zozeer om die enkele man of vrouw, die nu neo-fascistische neigingen vertoont, maar veel meer om de mate van aanspreekbaarheid voor die neigingen bij u, uw buurman, uw vriend, collega, zoon of dochter. Als die aanspreekbaarheid gering is kunnen we de neo-fascist en zelfs de semi-fascist rustig laten kakelen, want dan weten

(slot op pagina 3)

**Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
17e jaargang no. 12 – 30 juni 1962**

Kritisch allerlei

Deze maand is het twintig jaar geleden, dat het Tsjechische dorp Lidice door de Duitsers werd verwoest en het grootste deel van de bevolking uitgemoord, uit wraak voor de moord op Heydrich. Op hetzelfde ogenblik waarop de slachtoffers van deze oorlogsmisdadigheden werden herdacht, kwamen in Frankfurt in West-Duitsland vierhonderdduizend Duitsers bijeen, die afkomstig waren uit het Sudetenland. Zij wilden hun verlangen kracht bijzetten, naar hun geboorteland, dat nu Tsjechisch is, terug te keren. Op die bijeenkomst is letterlijk geen woord gevallen over Lidice en dat is wel begrijpelijk, want juist deze lieden vergeten maar al te graag, dat het juist de Duitse minderheid in het westen van Tsjecho-Slowakije was, die zich in de jaren die aan de tweede wereldoorlog onmiddellijk voorafgingen, door Hitler en zijn trawanten heeft laten misbruiken om de Tsjechische regering te provoceren, teneinde de Duitsers een voorwendsel te verschaffen het land binnen te rukken. Het is dan ook niet goed denkbaar dat enige Tsjechische regering, om het even of die nu communistisch is of van welke signatuur dan ook, er ooit in zal toestemmen deze minderheid opnieuw binnen de grenzen op te nemen. Temeer als deze minderheid zich gedraagt zoals dat nu weer is gebeurd: op het moment waarop Lidice wordt herdacht, de misdaad die door hun toedoen tot stand kwam, stelt men eisen waarvan ieder redelijk mens kan inzien, dat ze zonder wereldoorlog niet te verwezenlijken zijn. Het zou nog tot daar aan toe zijn, als het alleen maar om een troepje nazi-revanchisten ging, maar niemand minder dan Seeböhm, de Westduitse minister van verkeer, heeft gemeend de vergadering te moeten toespreken. Het feit dat juist de regering zich niet van dergelijke activiteiten distantieert, achten wij een gevaar voor de wereldvrede, en als het dat al niet is, bewijst het op zijn minst toch een ernstig gebrek aan tact.

Bild-Zeitung heeft een karikatuur geplaatst, die duidelijk maakt dat men in de Duitse Bondsrepubliek zelf ook niet altijd even gelukkig is met de wel zeer milde vonnissen waarmee nazimisdadigers plegen te worden bestraft. Het plaatje stelt twee cellen voor met in de ene Vera Brühne (die in een sensatie proces wegens moord op een arts tot levenslang werd veroordeeld) en in de andere de SS'er Leo Patina, die wegens moord op tien Polen tijdens de tweede wereldoorlog onlangs 15 maanden gevangenisstraf kreeg. Vlak voor hij welgemeend zijn cel instapt, voegt Patina Vera Brühne toe: „Je had Polen moeten doodschieten”. Een wrang grapje maar wel tekenend... Het Algemeen Dagblad plaatste kort

geleden een overzichtje van recente vonnissen, waaruit blijkt dat dit milde rechterlijk oordeel niet alleen staat:

„1. In Verden werd een voormalig S.S. Obersturmführer Heinrich Wessel, ex-adjutant van de commandant van het concentratiekamp Sachsenhausen, tot achteeneenhalf jaar veroordeeld wegens medeplichtigheid aan moord op zestien gewonden.

2. In Paderborn kregen twee ex-S.A.-mannen resp. drie en vijf jaar opgelegd wegens moord in de beruchte Kristallnacht in 1938 op een jonge Duitser. De eis was voor beiden levenslang, wegens moord uit rassenhaat.

3. In München werd dr. Otto Bradfisch, voormalig S.S. Sturmbahnführer, tot tien jaar veroordeeld wegens moord op vijftien duizend joden.

4. In Aurich kreeg dr. Theodor Scheu, kinderarts op het eiland Borkum, zes jaar wegens moord zonder bevel van hogere hand op 220 joden in 1941.

5. In Arnberg werd de ex-nazi Wetzling tot slechts vijf jaar veroordeeld wegens moord op 150 mensen.

6. In Bonn is de voormalige S.S.-politiechef Koppe, verantwoordelijk voor vele massa-executies in Polen, vrijgelaten op borgstelling van vijftigduizend mark. Een bank garandeerde die. En dat hoewel Koppe zestien jaar lang was ondergedoken.”

In haar hekeling van deze toestand staat de Bild-Zeitung overigens niet alleen. De Duitse televisie – die al uitmuntende reportages over de waarheid van het nazitijdperk op haar naam heeft staan – protesteert bij voortdurend tegen de aanwezigheid van (oud)-nazi's op verantwoordelijke posities. Zo bezocht de televisieploeg onlangs in Geldern de onderwijzer Wolfgang Otto, die nog in 1944 lid was van het executiecommando van Buchenwald. De t.v.-mensen werden ernstig tegengewerkt door de politie ter plaatse, die meende Otto „in bescherming” te moeten nemen tegen enkele opnamen. Zelfs werd de leider van de ploeg, Peter Schier-Gribovski, gearresteerd als dank voor zijn poging de beweringen omtrent Otto op hun waarheid te toetsen. Maar het merkwaardigste is wel, dat de ouders van de leerlingen van deze held van Buchenwald, nadat ze van de beschuldigingen gehoord hadden, unaniem verklaarden, dat Otto een voorbeeldige onderwijzer was, op wie niets viel aan te merken. Zij zouden graag hun kinderen weer aan hem toevertrouwen. Wij herinneren ons ook, dat de bevolking van het eiland Borkum ernstig protesteerde, toen de dokter daar voor zo'n „gering vergrijp” werd gearresteerd (zie boven onder 4). En juist dat soort reacties komen ons zo onbegrijpelijk

en teleurstellend voor. Blijkbaar wenst men eenvoudig geen schoon schip te maken, ook als daartoe de gelegenheid is.

Prins Bernhard is niet enthousiast over Elseviers Weekblad, hebben wij vernomen. Hij heeft zich in krasse bewoordingen over dat blad en deszelfs hoofdredacteur Lunshof uitgelaten, die daarop naar het paleis toog, waarna de zaak weer werd gladgestreken. Wat overblijft is de principiële vraag of een lid van het koninklijk huis zijn mening zo maar in het openbaar mag uiten, een vraag waarover de grondwet geen uitsluitsel biedt, omdat daar alleen in staat dat de Koning (in casu koningin Juliana) onschendbaar is en de ministers verantwoordelijk. Over de prins-gemaal vinden we geen woord en dat was vroeger misschien ook minder nodig, omdat moet worden toegegeven, dat prins Bernhard nog geen voorganger heeft gehad, die zoveel wist te maken van een functie die tot zijn optreden vrijwel zonder betekenis was. Dat hij bij de vele goede diensten die hij ons land bewezen heeft, steeds angstvallig binnen de grenzen is gebleven die naar men aanneemt voor zijn functie gelden, is iets waar wij alleen maar achting voor mogen hebben. Als argument voor zijn uitval noemde hij het feit, dat het in de boulevardpers een soort mode wordt leden van de Europese koninklijke huizen aan te vallen, die zich tegen zulke aanvallen nooit kunnen verdedigen. Of het staatsrechtelijk mogelijk is of niet kunnen wij niet beoordelen (dat moeten de geleerden nog maar eens bepalen), maar menselijk achten wij het zeker niet juist, dat zo'n man zich door publikaties in de populaire pers, die dan vaak nog op onwaarheid berusten, maar vrijelijk moet laten beledigen. Een hartig weerwoord is af en toe wel op zijn plaats.

Spanje heeft, op overtuigender wijze dan wie van de tegenstanders van het Francoregime ook dat had kunnen doen, aangetoond, dat het niet rijp is om in het nieuwe Europa te worden opgenomen, dat een zeer voorlopige belichaming heeft gevonden in de Euromarkt. De historische gebeurtenis, dat 114 Spanjaarden van uiteenlopende overtuiging (80 mensen die uit Spanje kwamen en 34 ballingen) op het internationale

congres van de Europese Beweging in München elkaar vonden op de gezamenlijke eis, dat de democratische rechten in Spanje zouden moeten worden hersteld, voordat lidmaatschap van of associatie met de E.E.G. zelfs maar in overweging mocht worden genomen door de democratische regeringen, leidde, zoals te verwachten was, tot een golf van arrestaties in Spanje zelf. Waarmee Franco het beste bewijs leverde, dat er ook van de minste vorm van democratie (het recht er een ander mening op na te houden dan hij) in zijn land nog geen sprake is. Het is goed, dat mensen die elkaar in de burgeroorlog naar het leven stonden, het er nu over eens zijn, dat herstel van de democratie een gebiedende eis is, wil Spanje ooit weer contact met de beschaafde wereld krijgen. Het democratisch Europa doet er verstandig aan deze meneer Franco geen strobreed toe te geven, omdat het duidelijk is, dat zijn dictatuur op zijn laatste benen loopt. De arbeiders hebben dat te kennen gegeven door stakingen van ongekende omvang, de industriëlen willen democratisering om wille van de associaties met de E.E.G. die zij nodig hebben en anders niet kunnen krijgen, en – misschien wel belangrijkste facet – de rooms-katholieke kerk draait langzaam bij. De kerk die al die tientallen jaren op het paard van Franco heeft gewed, begint kennelijk in te zien, dat het getij verloopt. De bakens worden dan ook verzet: belangrijkste symptoom, dat er geen maatregelen zijn genomen tegen de priesters die, vooral in het Baskenland, de stakers vrijwel openlijk hebben gesteund.

Maar in Nederland kan anno 1962 weer een oud-N.S.B.-burgemeester worden gekozen als raadslid. Dat kan in Leerdam, en de Leerdammers die aan een dergelijke figuur hun stem hebben vergooid, moesten zich schamen. Want laten we wel zijn, de hoofd-fout ligt bij hen, van de kandidaat zelf kunnen we geen verstandige daad verwachten. Maar misschien ligt toch ook wel een deel van de fout bij de rechter, die de man destijds niet voor het leven van het kiesrecht beroofde. Denkt u zich eens in, dat u raadslid in Leerdam zou zijn en met zo'n man aan uw zijde op officiële plechtigheden zou moeten verschijnen, op 4 mei bij voorbeeld...

Phoenix

Vlam in mij, laai weer op;
hart in mij, heb geduld,
verdubbel het vertrouwen –
vogel in mij, laat zich opnieuw ontvouwen
de vleugelen, de nu nog moede en grauwe;
o, wiek nu op uit de verbrande takken
en laat den moed en uwe vaart niet zakken;
het nest is goed, maar het heelaal is ruimer.

(Uit: H. Marsman: Verzameld werk I; Querido, Amsterdam 1957)

De kwestie West Nieuw-Guinea

Er heerst onder humanisten al net zo weinig eenstemmigheid over deze kwestie als onder christenen van onderscheiden confessie. Zeer uiteenlopende overwegingen en niet minder gevarieerde sentimenten spelen mee in ons oordeel. Dit kan ons sceptisch stemmen over de praktische betekenis van een christelijke of een humanistische ethiek. Want feitelijk zou een ethisch gefundeerd oordeel toch de doorslag moeten geven in een zaak waar het in laatste aanleg gaat of moet gaan om wat voor de in deze kwestie betrokken mensen tot hun belang, geluk en welzijn dient.

Wat ons verdeelt ligt dus in de verschillen in gezichts- of uitgangspunt, inzicht en niet te vergeten: sentiment. Omdat humanisme vooral betekent het onvoorwaardelijk openhouden van de dialoog, het menselijk gesprek, dat niet slechts een eigen overtuiging inhoudt, maar vooral niet minder de bereidheid zich te willen laten overtuigen door een redelijker inzicht dan men zonder deze dialoog in staat zou zijn te verkrijgen, is het niet alleen zinvol maar stellig nodig alle kwesties van belang onder humanisten ter discussie te stellen.

De kwestie Nieuw-Guinea is er zo een. Het is echter ook een feit dat ons volk tot op heden zich maar weinig druk heeft gemaakt over een der weinige punten waarbij ons land internationaal een rol speelt. En – moet ik eraan toevoegen dan weet u meteen mijn standpunt – een bedroevende rol. Wanneer van verschillende zijden zo gehamerd wordt op de door onze regeringen aan de Papoea's gedane beloften van zelfbeschikking die wij niet mogen opofferen aan de dreiging van oorlogsgevaar, dan is het mij onmogelijk te vergeten dat Nederland de soevereiniteitsoverdracht in 1949 belast heeft met een weerhaak die in de verhouding tussen het moederland en de onafhankelijk geworden kolonie een wonde heeft teweeggebracht die steeds meer is gaan zweren n.l. het achterhouden van een half eiland, groot van oppervlak, maar dun bevolkt door een uiterst primitieve bevolking waar ditzelfde moederland zich tevoren al bitter weinig aan gelegen heeft laten liggen en waar het ook weinig mee kon aanvangen. En nu juist dit gebied zouden wij gaan opleiden tot zelfbeschikking, terwijl wij slechts onder zware druk het zelfbeschikkingsrecht van geheel Indonesië hadden geaccepteerd na een paar koloniale oorlogen die wij politionele acties hadden genoemd. Het voornaamste gevolg van wat wij pas in de loop der jaren als taak op ons hebben genomen, n.l. het opvoeden van dit achtergebleven gebied tot zelfstandigheid, is geweest het kweken van illusies die niet verwerkelijkt konden worden, eenvoudig omdat West Nieuw-Guinea in het Zuidoostaziatisch geheel nooit als een zelfstandigheid zou kunnen bestaan. Wij hebben het praktisch geïsoleerd van zijn natuurlijke omgeving, een uiterst dunne bovenlaag gekweekt in anti-Indonesische geest, terwijl wij wisten dat de tijd zou komen dat wij onze handen zouden moeten aftrekken van dit gebied. De Fransen hebben een uitdrukking die wat cynisch klinkt, maar die ondanks onze „goede bedoelingen” hier enigszins van toepassing is: C'est pire qu'un crime, c'est une faute.

Wat betekent opvoeding tot zelfbeschikking, wanneer men alleen zijn eigen voorlichting toelaat en de bevolking niet in contact laat komen met het land, waar het vroeger een deel van uitmaakte en dat er steeds zijn recht op heeft laten gelden? Als men dit recht betwist, vanwaar leidt men het recht dan af van het landje, aan de andere kant van de aardbol gelegen, om dit gebied voor zich op te eisen als een

pleegkind dat men vooral niet in aanraking wil laten komen met zijn vroegere omgeving?

Gaat het werkelijk om de belangen van de Papoea's, als men: 1e ze isoleert; 2e ze voor het gevaar stelt, als veroverd gebied na wellicht een bloedige guerrilla geannexeerd te worden; 3e ze in feite niet kan verdedigen? We spreken dan maar niet over de vijandschap die Nederland ontmoet in de gehele niet-westerse, neutralistische wereld, over het ongenoegen van de V.S. die alles in het werk zullen stellen om een oorlog om Nieuw-Guinea te voorkomen, over de offers aan Nederlandse militairen en burgers. Zelfs als we duidelijk voor de gehele wereld het recht aan onze kant zouden hebben, zou alleen overleg en schikking met Indonesië de enige oplossing kunnen zijn, maar wij hebben slechts in eigen ogen dit recht en dan nog lang niet van een overweldigende meerderheid van het Nederlandse volk.

Er komt nog dit bij, dat wanneer van Papoease zijde dit zelfbeschikkingsrecht wordt opgeëist, wie zijn dan die eisers? Wat en wie vertegenwoordigen zij? Het is een feit dat tegenover het handjevol Papoea's, dat bij Nederland zweert, in Indonesië Papoea's wonen die, als ze naar hun land zouden kunnen terugkeren, dat handjeval eenvoudig zouden overspoelen.

Het tragische van de gehele kwestie is wel deze dat ze van aanvang af de verhouding tussen Nederland en zijn vroegere koloniën in Zuidoost-Azië zo grondig heeft helpen bederven.

De rechten van de mens

Overal, in alle tijden heeft de mens geijverd en gestreden voor het bekomen of voor het behoud van rechten en vrijheden. De geschiedenis is ten dele het verhaal van die pogingen. De grote beschavingen vertonen naar tijd en ruimte opvallende verschillen wat betreft de rechten die de gewone mens genoot of ontbeerde. Van een stijgende lijn, naarmate de tijd vorderde, is tot de 18e eeuw geen sprake. Het Boeddhistisch respect voor alle leven en de weigering geweld te gebruiken hebben bestaan en denkwijze van de Hindoes doordrongen. De beschaving van het oude China steunde op de rede, de liefde tot de vrede en de wederzijdse verplichtingen. De humanistische levensopvatting van de Atheners ten tijde van Perikles wordt nog steeds bewonderd. Het Romeinse recht, door Justinianus vastgelegd in de „Institutes”, diende als model voor latere wetgevingen en de wijze waarop het recht erin bepaald wordt, is nog steeds van kracht: „eerlijk leven, anderen geen schade berokkenen, eenieder het zijne toekennen”. Met het Christendom trad de idee van de universele broederlijkheid op de voorgrond; we treffen deze ook reeds in het Oude Testament aan en ze werd eveneens verdedigd door de stoïcijnen van de eerste eeuw van onze tijdrekening. De studie van de grote beschavingen laat toe de positieve waarde van bepaalde levensopvattingen te belichten. Sommige documenten uit het verleden symboliseren de overwinning van de rede en van het geweten. Zo de verdraagzame wetgeving van prins Shotoku in Japan (604), het edict van de Chinese keizer T'AI-Tsong (7e eeuw), dat verbiedt in overtreding gevonden personen op de nieren te slaan, de Magna Charta (1215), de Landslov van de Noorse koning Magnus (1275), onze Blijde Inkomst (1356), de Déclaration der droits de l'homme et du citoyen van 1789, de liberale grondwetten uit de negentiende eeuw, de afschaffing van de slavernij in Engeland (1833), Frankrijk (1848),

Men behoeft waarachtig geen bewonderaar te zijn van Soekarno, men kan er mee akkoord gaan, dat zijn bewind Indonesië in tal van opzichten achteruit heeft gebracht, maar men zou zich zeer vergissen als men zou menen dat de gematigder groepen in Indonesië, die ook de slechte verhouding met Nederland betreuren, niet achter de eis van terugkeer van Irian Barat tot Indonesië zouden staan. Het is daarom ook zulk een onreële politiek van de Nederlandse regering geweest te denken dat de kwestie Nieuw-Guinea buiten Indonesië om geregeld zou kunnen worden.

Wij zijn, om hiermee te eindigen over een zaak waarvan slechts enkele kanten zijn aangeroerd, toch ook niet zulke kinderen in de internationale politiek om niet te beseffen, wat prof. Van Peursen onlangs nota bene in Elseviers Weekblad heeft geschreven: „Men kan jonge gedekoloniseerde landen als het ware een bepaalde weg opdringen door hen met „dictatuur”, met „communisme” en dergelijke te identificeren. Juist het oordeel van de vroegere overheersers kan daarbij, psychologisch gezien, een grote rol spelen. Anders gezegd: of de leiders van Indonesië zich metterdaad en totaal wederom met een dictatoriaal stelsel zullen vereenzelvigen hangt, voor een deel althans, van de houding van ons, Nederlanders, af”. Waarmee gezegd is dat de kwestie Nieuw-Guinea een zaak is die veel verder reikt dan de vraag of wij tegenover (een dunne laag) Papoea's zekere beloften moeten houden à tors et à travers. En dan ons nog maar weer eens afvragen, wat die beloften ooit waard zijn geweest of hebben kunnen zijn. O. Noordenbos

(In het volgend nummer komt een medewerker aan het woord die het vraagstuk uit een ander gezichtspunt bekijkt. Red.).

de V.S.A. (1865), Brazilië (1888) en van de lijfeigenschap in Rusland (1861). In onze twintigste eeuw worden bepaalde persoonlijke rechten zelfs vermeld in internationale overeenkomsten, onder meer in sommige arbeidsconventies (vooral in de resoluties van de Internationale Arbeidsorganisatie) en in de conventies voor de onderdrukking van de slavernij, evenzo in de vredesverdragen en akkoorden inzake de minoriteiten uit de periode tussen beide wereldoorlogen en in de handvesten van de Verenigde Naties en van haar gespecialiseerde organisaties. De UNO aanvaardde verder onder meer een conventie die genocide of bewuste verdelging van een ras of volk veroordeelt. Op 10 december 1948 keurde de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties de tekst goed van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Uit: Paul Morren „De Unesco”

(slot van pagina 1)

we, dat hij alleen of vrijwel alleen blijft staan.

In dit verband is het wellicht goed nog te wijzen op één belangrijk verschijnsel in onze hedendaagse samenleving. Dat is de „verveling”, waarop sommige waarnemers ons wijzen. Er is hier en daar een zekere behoefte aan grote gebeurtenissen, aan enige afwisseling in onze gezapige welvaart, aan grote daden. In die mentaliteit ligt ongetwijfeld een sterke aanspreekbaarheid opgesloten voor elke prediker van het avontuur, van de opstand, van het fascisme.

Het neo-fascisme is er, anno 1962. Het semi-fascisme ook. We zijn allemaal gewaarschuwd, want er wordt zo nu en dan over gepubliceerd, en de verschijnselen zelf zijn overigens voor een goede waarnemer duidelijk genoeg te onderkennen. Maar het ligt aan ons, of deze verschijnselen wel of niet gevaarlijk zullen blijken.

Van Opijnen

Een nieuwe hemel en een nieuwe aarde

Messianistische en eschatologische bewegingen en voorstellingen bij primitieve volken. Uitgave: Mouton en Co, 's-Gravenhage. Prijs f 14,50

De boeken van Sierksma zijn een voorbeeld van goede toepassing van psychologische gezichtspunten op cultureel terrein.

Wat ligt meer voor de hand dan in datgene, wat mensen onder bepaalde omstandigheden beweegt en vervult, te zoeken naar de diepere beweegredenen. En toch is er nog steeds veel weerstand, niet het minst op godsdienstig gebied, om dit te doen. Men is bang, dat emotioneel geladen voorstellingen, waaraan velen zich vastklampen ontmaskerd worden. Toch is deze vrees zo ongegrond, want alleen waarheid kan ons in contact brengen met de werkelijkheid.

Sierksma geeft in dit boek een inzicht in bepaalde sociaal-godsdienstige spanningen, die bij zgn. primitieve volken optreden, wanneer deze door het acculturatieproces, dat door ontmoeting met de westerse wereld onvermijdelijk optreedt, geestelijk ontwricht worden. Natuurlijk is dit tot op heden overwegend een pijnlijk proces geweest, waarvoor de westerse wereld de verantwoordelijkheid draagt en het is dan ook niet misplaatst, wanneer de schrijver hier soms scherpe en sarcastische opmerkingen over maakt, omdat op dit gebied de werkelijkheid meestal verdoezeld is.

Pas voor diegenen, die dit ten volle tot zich hebben laten doordringen is het aan de orde ook

op het vele waardevolle dat de westerse cultuur heeft voortgebracht, te wijzen.

We mogen de schrijver dankbaar zijn dat hij, zij het volgens zijn voorwoord noodgedwongen, tot een populaire behandeling van zijn uitgebreide en goed gedocumenteerde stof is overgegaan. Daardoor is dit boek boeiende lectuur geworden voor ieder, die iets meer begrijpen wil van de moeilijkheden, waarmee de „ontwikkelde gebieden” onder invloed van de westerse cultuur voor en na het verkrijgen van onafhankelijkheid, te kampen hebben.

In de spiegel van dit gebeuren kan de westerse mens zichzelf en zijn christelijke godsdienst beter leren kennen. Het gaat de schrijver daarbij niet om een of andere vorm van beschuldiging maar om zo objectief mogelijk tot een doordringen in het werkelijke krachtenspel te geraken, wat hem bijzonder goed gelukt is. Hij heeft het psychologisch begrijpelijke zoveel mogelijk willen blootleggen en daardoor vanzelf de verwantschap aangetoond van de messianistische en eschatologische voorstellingen, zoals deze het opkomende Christendom hebben beheerst met overeenkomstige voorstellingen bij deze primitieve volken.

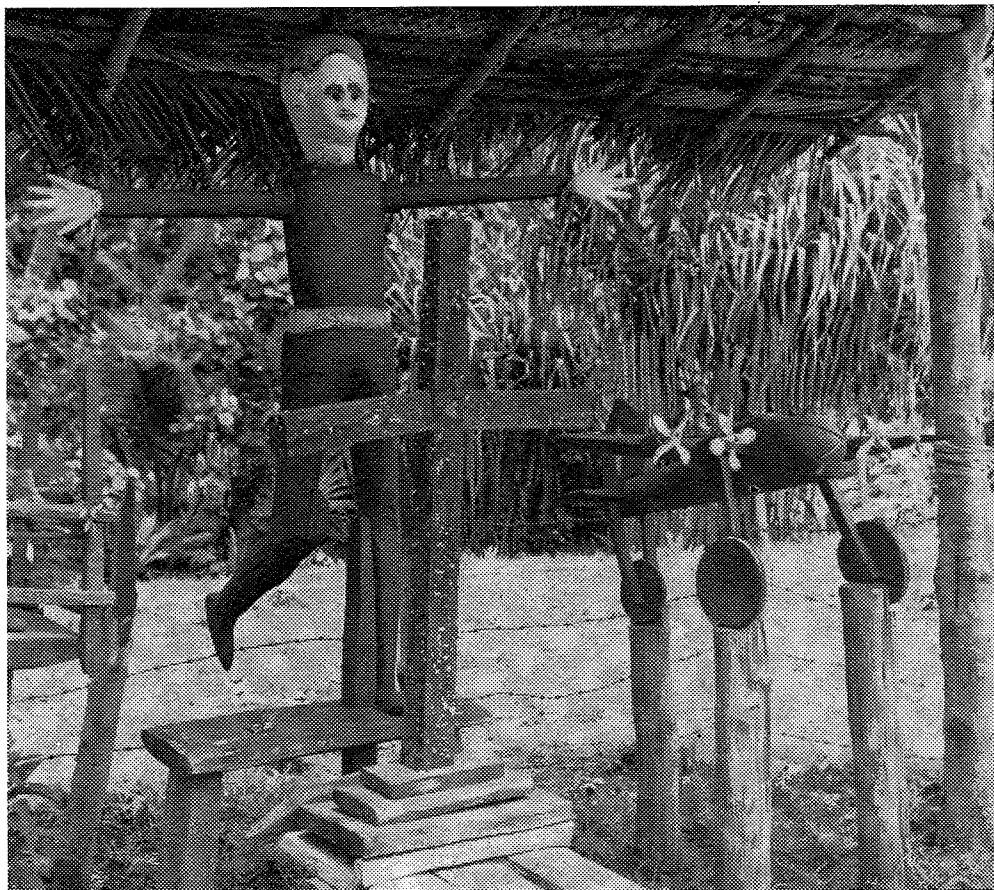
Dit houdt geen waarde-oordeel in, want blijkbaar horen deze voorstellingen bij bepaalde spannende constellaties.

Dit boek is een belangrijke bijdrage tot ons inzicht in het geestesleven van zgn. primitieve volken.

C. J. Schuurman

John Frum als blanke met het kruis waaruit de combinatie van oud en nieuw blijkt, naast hem een vliegtuig dat in deze beweging het symbool is van de rijkdom der blanken, die op de grote dag langs wonderbaarlijke weg zal komen. Niet zelden wordt voor dit vliegtuig reeds een landingsbaan in gereedheid gehouden.

(Foto David Attenborough)

Stijlmijmerij Style-dreaming Rêverie de style Stilträumerei

Opgedragen aan het congres in Oslo

O Freunde, friends, amis,
O vrienden, saâm vergaderd,
Ici ein poor Styliet,
Qui plein d'ontzag u nadert
Avec beleefd request
To listen nach de woorden
Die hij here tot u richt
From Amstels grüne boorden.
Allons, je suis convainced
Dat Ihre clever koppen
Pendant la discussion
Viel Weisheit zullen droppen.
And that aussi our place
In d'angeschlossen landen
Een opgewekt dispuut
Chez vous zal doen ontbranden.
Und dasz you vechten gaat
Pour notre Humanismus,
Et que vous zeggen gaat
To de reactie: Mis poes!
Je sais genau that you
In Oslo's Kongreszaale
Ihr Mund well roeren zal
In all the peoples talen.
En dasz Sie notre rights
Zal weten to bepleiten,
Et que vous knocken zult
And van u ab will bijten.
Somme toute I believe
That vous it well zal rooien
Avec vos arguments,
Your eisen und pleidooien.
Mais... aber... but... eh maar:
Is 't here now mee bekeken?
Or gibt es nog wat mehr
Dan speak, parler en spreken?
Je trouve es ist not fun
To look naar other wegen,
Om neben Wort en Schrift
Ook autre chose te plegen.
I dream van een congres
Gewijd aan sfeer and vormen,
Aan 't schaffen van een stylo
And kulturelle normen.
An interland congres
Where unsre deputaten
Erfüllt van dadendrang
Es nicht bij keuv'len laten.
Where cabaret, revue,
Toneel, improvisatie,
Waar song, ballet et dance
Musique und declamatie
Op de agenda staan.
Waar unsre Leute leren
What mens zijn sagen will,
Wat spelen is, creëren,
Wie beau die Welt toch is,
How rich aan moog'lijkheden
The life is sur la terre,
How boordevol 't verleden.

The personality
Zal nicht nur „mature” heten,
Mais zich ook „gai” and „glad”
Und „froh” en „blij” aanmeten!

Shall we do so?
Nous ferons comme ça?
Werden wir es so machen?
Doen we het?

Thank you!
Merci bien!
Danke schön!
Bedankt!

Styliet

Mededelingen

VOOR ONZE LEDEN

Zomer

Weet u het verschil tussen een vleermuis en een humanist? Nou, een vleermuis houdt een winterslaap en de humanist houdt een zomerslaap! Flauw hè? Maar toch is het een feit, dat zo tegen eind mei de activiteiten van gewest en gemeenschap tot vrijwel nul reduceren om pas omstreeks september weer op te lopen.

Dat zal wel goed zijn. De boog kan niet altijd gespannen blijven en bijeenkomsten trekken in de zomer (zou die nog komen?) toch geen belangstellenden.

Maar of die zomermaanden nu helemaal renteloos voorbij moeten gaan wagen wij te betwijfelen. Want ten slotte zijn wij geen vleermuizen. Die sluiten in de herfst de ogen en wanneer ze in het voorjaar weer een eerste lodderige blik op de omgeving slaan, dan zijn ze al die tijd zo goed als dood geweest. De mens, dus ook de humanist, kan dat niet. Als die in de zomer op z'n rug in het zonnetje ligt te genieten van al het goede buiten en daarbij de ogen gesloten heeft, dan wil dat niet altijd zeggen dat hij slaapt. Nu ja, zo'n beetje wegdoezelen, een klein uiltje knappen.

Maar meestal ligt hij dan te mijmeren, wat gebeurd is trekt in zijn gedachten voorbij, hij ziet de dingen uit het dagelijks leven nu zo heel anders, hij bekijkt alles op een afstand. En veelal ligt hij ook plannen te maken, te fantaseren.

Kijk, daarin verschilt de humanist toch wel

hemelsbreed van de vleermuis. Dacht u dat zo'n beest zich om de toekomst bekommert, dat hij plannen maakt, dat hij fantaseert? Nee, als hij na enige maanden slapen weer tot het leven terugkeert, dan rekt hij zich eens uit, schurkt zich eens lekker en hup, daar gaat-ie weer als van ouds achter de muggen en de vliegen aan, net als vorig jaar, als honderd jaar geleden, als altijd. Da's niets voor de humanist. Die wil zo nu en dan wel eens wat anders, iets nieuws. Welnu, wanneer u de komende maanden languit ligt uitgestrekt in de hei, in het gras, in het zand of in een ligstoel en het zonnetje doet zijn best het u zo aangenaam mogelijk te maken en de zwaar geworden oogleden sluiten u af van de roezemoezerige buitenwereld, mijmer dan eens over het H.V., ga dan eens na hoe het is en hoe het misschien ook zou kunnen zijn, pieker eens over nieuwe mogelijkheden, laat uw gedachten dan eens spelen met de kansen die er in het humanisme liggen, fantaseer er eens op los! En wanneer de aldus geactiveerde zomerslaap ten einde is, zet het resultaat van uw gepeinzen dan eens op papier, stap er mee naar uw bestuur of geef het aan de redacteur van „In en Om”, breng het in een vergadering of stel het op een praatavond aan de orde.

In alle ernst: maak u deze zomer eens ongerust over het Verbond! En maak uw medeleden ongerust!! *Er moet nodig wat gebeuren!* (Uit „De Loopmare”)

Landdag Driebergen

Ja en nu is het al weer voorbij, onze Landdag. Met 300 deelnemers en ± 20 kinderen hebben we deze dag beleefd. Het weer was goed, de zon scheen en het was droog. Nu ja, het was te koud voor de tijd van het jaar, maar een kniesoor, die daar op let. 't Was prettig buiten-zijn tijdens de excursies.

Er was even een kink in de kabel omdat we verzuimd hadden deze tochten aan te vragen, maar ten slotte was toch ieder vertrokken. In die tijd gaf het bestuur de zaal een wat gezelliger aanzien.

Om 13 uur kwamen de eersten weer binnen-druppelen. We verwelkomden ze met hete, heerlijke geurige soep, die ieder genoot bij de meegebrachte boterhammen.

Nadat de jeugd om 14.30 vertrokken was om gezamenlijk onder goede leiding spelletjes te doen, zong Vox Humana voor ons. De dirigent, de heer Van den Berg, leidde elk nummer met enige woorden in. Het programma bestond uit stukken, die afwisselend waren van stemming. Op het „Odi et Amo” (kort, fel en snel) volgde het vrolijke „Daar was e wuf die spon”. Hierna beluisterden we „Creupelken en het meiske” fijn en „O my love”, alle meerstemmige liederen. In „Fairest Isle” werd éénstemmig een mooie melodie ten gehore gebracht. Als bijzonderheid prijken op het programma 3 Notturmi van Mozart. De tere sfeer,

die dit koor weet op te roepen, hebben we met vreugde ondergaan.

Mevrouw De Goede boeide daarna de zaal met haar beeldende voordracht: „Nacht is niet boos” van Marie Boddaert, een stuk uit „Bartje” van Anne de Vries en het verhaal over de nieuwe bakkewagen uit een boek van Antoon Coolen.

Dit alles vormde de omlijsting en inleiding van de rede van prof. dr. Schaper, die in zijn rede „Voor een open Humanisme” een lans brak voor het openstaan van de humanist voor de stromingen van deze tijd, opdat het Verbond ook voor de mens van deze tijd, wat zal mogen betekenen. Indien wij niet open staan voor invloeden van buiten, vreest spreker verzuiling en secte-vorming. Het Verbond is door een groep trouwe werkers opgericht, maar behoeft de toewijding van velen om het in zijn wording te schragen en de basis te verbreden.

Om ± 17 uur sloot de voorzitter deze bijeenkomst met een kort woord van dank aan alle medewerkers en een „Tot Weerziens” tot alle aanwezigen. Ieder haalde nog in de kantine van het Grote Bos een kop thee of koffie, en spoedig daarna waren allen vertrokken op weg naar huis.

De collecte voor de St. Praktisch Humanisme heeft f 122,- opgebracht.

J. B.-R.

Terugblik

Het was een goede Landdag, en dat was het. De thuisblijvers hebben ongelijk gehad, behalve als zij niet de winterse koude hebben willen trotseren. Zelfs dat is niet waar, want de jeugd, die op het plein met overgave volksdansen liet zien, merkte geen kou.

Naar ik beluisteren kon, waren alle deelnemers van de diverse excursies bijzonder voldaan – behalve de thuisblijvers, dat wil zeggen, die op het terrein bleven. Ik kan alleen over het onvolprezen Gimbornpark oordelen, en uit naam van alle deelnemers de oude heer danken, die ons in staat stelde zo veel ongemene schoonheid te genieten. Er was zelfs een deelnemer, die ik ervan verdenk, alléén om het Gimbornpark de Landdag bezocht te hebben: weer een hommage aan de eigenaar.

Vox Humana en Kleinkunst viel in de smaak, al zouden wij misschien gaarne een volgende keer de vertaling van het Latijn erbij gehad hebben en zouden humanistisch opgevoede kinderen het eerste gedichtje, dat mevrouw De Goede voordroeg kunnen waarderen? Wat leefden de mensen van Coolen en het jongetje Bartje met zijn bruine-bonen-gebed voor ons! Bedankt, mevrouw De Goede!

Voor mij persoonlijk was wel het hoogtepunt, het knappe betoog van prof. Schaper met zo veel zin voor humor. De werkers, die de voorbereidingen getroffen hebben, zal het zeker deugd gedaan hebben, de deelnemers gelukkig en tevreden te zien vertrekken.

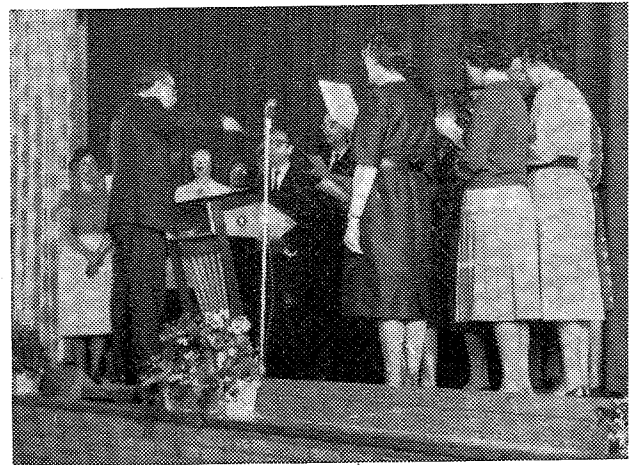
Hebben we contacten gelegd? De heer Dahler had het gevraagd. Of waren het golven, die elkaar raakten en weer uit elkaar gingen?

M. B.-Sp.

Landdag Driebergen
Prof. dr. Schaper spreekt...

(foto Tilman)

Landdag Driebergen
Vox Humana zingt...

(foto Tilman)

Het Humanistisch Thuisfront

Door onze gemeenschap Laren/Blaricum is enige weken geleden een bijeenkomst belegd, waar twee humanisten, t.w. dr. Nordlohne, lid van het hoofdbestuur van het Thuisfront en drs. Herbers hun meningen over de betekenis en wenselijkheid van humanistische bemoeienis met soldaten ten beste gaven. Het werd grotendeels een gesprek over de aanvaarding van de landsverdediging en het pacifisme, maar daarom niet minder belangwekkend. Hieronder laten we een verkort verslag volgen, dat in een plaatselijk blad verscheen.

Opnieuw heeft de gemeenschap Laren/Blaricum van het Humanistisch Verbond blijk gegeven, dat zij buitengewoon interessante onderwerpen ter behandeling en ter discussie weet te stellen.

Kernpunten

In deze tijd van dreiging met atoomwapens staan militarisme en pacifisme bij velen in het middelpunt van de belangstelling. Is de geestelijke verzorging van onze militairen, voor de buitenkerkelijken opgedragen aan het Humanistisch Thuisfront, te aanvaarden of dient zij worden afgewezen?

In het Humanistisch Verbond bestaan daarover verschillende meningen. Een groot percentage vindt het Humanistisch Thuisfront wenselijk en noodzakelijk, een ander deel – de uitgesproken pacifisten – wijzen elke bemoeienis met het militaire apparaat, dus ook het Humanistisch Thuisfront, af.

Over deze twee zienswijzen hebben woensdagavond in de Openbare Leeszaal onder leiding van de voorzitter van de plaatselijke gemeenschap, de heer E. Gerson Lohman, de heren dr. E. Nordlohne uit Amsterdam (pro) en drs. H. Herbers uit Bilthoven (contra) uitvoerig van gedachten gewisseld.

Internationaal probleem

Dr. Nordlohne stelde, dat het militaire vraagstuk geen nationaal, maar een internationaal probleem is. In steden, provincies en landen is wel gezag over het individu, in groter verband echter niet.

De rechtstaat is een wezenlijk kenmerk van onze parlementaire democratie. De vorm die Nederland kent noemde de heer Nordlohne de beste, die er op de wereld bestaat. Een overheid, die onpartijdig is, probeert de Nederlandse rechtvaardigheid te betrachten.

„Wij leven”, zo zei de heer Nordlohne, „in een samenleving, die de mens in geestelijk en lichamelijk opzicht eerbiedigt”.

Verbondenheid

Die gevoelens van verbondenheid strekken zich uit tot alle volken. Het is één van de wezenlijke kenmerken van de Westeuropese mogendheden. Indien men er van uitgaat, dat men het eigen volksleven wenst te continueren, dan moet men ook bereid zijn het te verdedigen en het weerbaar te maken.

Dan dient te worden gezorgd, dat de essentiële diensten zo veilig mogelijk zijn. Daarbij gaat het niet om het doden van mensen, want niemand wil oorlog. Indien de Nederlandse samenleving met haar vrijheid en andere geestelijke waarden waard is verdedigd te worden, dan zullen we ook het daartoe geëigende apparaat moeten aanvaarden. Daarvan is het Humanistisch Thuisfront een klein deel en als zodanig onmisbaar.

De vrede bevorderen

Drs. Herbers stelde, dat het humanisme de taak heeft de vrede te bevorderen en hij hoopte, dat de mensheid zich in die richting zal ontwikkelen. Hij was het eens dat de vrijheid

waard is verdedigd te worden, maar niet met militaire middelen. Het militarisme heeft tot taak op te voeden tot vernietiging en dat kan door een humanist nooit worden aanvaard. De verdediging van land en volk is uiteraard twijfelachtig in deze tijd van benauwende wapens. Elke oorlog leidt tot 'n massaslachting en daaraan kan een humanist zijn medewerking niet geven.

Strijdende organisatie

Het Humanisme is in zijn geschiedenis altijd een strijdende en dynamische organisatie geweest en het heeft geen zin, als het niet tegelijkertijd een maatschappelijke beweging is. Als bezwaar tegen het Humanistisch Thuisfront zag drs. Herbers, dat men dan in wezen toch medewerking verleent aan het militaire apparaat. Bovendien wil hij niet, dat de geestelijke raadsman de functie van aalmoezenier of veldprediker krijgt. Drs. Herbers verklaarde zich volledig afzijdig te willen houden van de geestelijke verzorging van de militairen. Hij wilde de harmonie van de enkeling herstellen en hem

Haagse „Actie - Steunfonds”

In de stermige aula van het Haagse Grotius Lyceum vond donderdag 10 mei een bijzondere bijeenkomst plaats. Het bestuur van ons Steunfonds Praktisch Humanisme had een uitnodiging gericht tot de vele helpers en helpsters aan de Haagse „Actie-Steunfonds” voor een feestelijke afsluiting van het zeer omvangrijke werk dat in de achterliggende maanden was gepresteerd. Velen hadden hieraan gevolg gegeven.

In zijn openingswoord bracht dr. D. H. Prins namens het Stichtingsbestuur hartelijk dank voor de toewijding waarmee aanwezigen en niet aanwezigen hebben samengewerkt aan het welslagen van de beoogde financiële actie. Dit werk kan beschouwd worden als een nuttig experiment dat tot voorbeeld kan strekken aan andere Gemeenschappen.

Na een korte toelichting door de heer P. A. Pols werd een film vertoond van de Vereen. voor Geestel. Volksgezondheid, betrokken op een der vele levensproblemen waarmee ook de humanistische geestelijke verzorging in de praktijk wordt geconfronteerd.

De heren Wolters en Van der Hoog verleenden belangeloos hun medewerking aan het kunstzinnig gedeelte van het aangeboden programma. Twee werken van Händel en Dvorak voor viool en piano werden door hen op boeiende wijze ten gehore gebracht.

In een geanimeerd samenzijn werd tijdens het tweede gedeelte van deze avond een fraaie

zo voldoende weerbaar maken voor de gevaren die hem omringen.

Internationaal recht

In zijn repliek stelde dr. Nordlohne, dat z.i. een verdedigingsoorlog is toegestaan als zij gebaseerd is op een internationaal recht, vergelijkbaar met de strafverordening in stad en land.

De moeilijkheid is evenwel, dat er geen internationaal recht is en daardoor ook geen binnennationaal machtsmiddel om dat respect af te dwingen. Hij pleitte voor een sfeer van vertrouwen tussen de mensen en waarschuwde ervoor van het Humanistisch Verbond geen politieke partij te maken. Uitvoerig besprak hij vervolgens nog het werk van het Humanistisch Thuisfront met zijn militaire tehuizen en zijn vormingscentra. Drs. Herbers was wel bereid deze laatste – waarin bezinning op levensvragen plaatsvindt – te accepteren. De tehuizen en de geestelijke raadsliden wees hij af.

Uiteraard volgde op deze inleidingen een interessante gedachtenwisseling, waaraan door vele van de talrijke aanwezigen werd deelgenomen. Voorzitter Gerson Lohman kon in zijn slotwoord dan ook gewagen van een buitengewoon geslaagd gesprek, dat bijzonder verhelderend heeft gewerkt.

wisselbeker overhandigd aan het bestuur van de Haagse Gemeenschap. En om de reden tot deze genoeglijke avond waar te maken gaf de heer Pols een overzicht van de situatie waarin zich het Steunfonds nu bevindt.

Uit de cijfers is gebleken dat in de periode van 1 mei tot 10 mei vanuit Den Haag aan bijdragen werd ontvangen f 9.740,31. Dit was in dezelfde periode in 1961 f 3.429,32.

Het aantal *nieuwe* contribuanten in de eerstgenoemde periode steeg met 682.

Een overzicht van de werkzaamheden van het Steunfonds bewees de mogelijkheid om in onderlinge samenwerking tot verrassende resultaten te komen. Het in totaal bijeengebrachte kapitaal van f 77.657,95 was hiervan een sprekend voorbeeld.

Met recht mag het actieve Stichtingsbestuur bij dit alles aantekenen, eerst dan tevreden te zijn wanneer een ruime overschrijding van de eerste f 100.000,- zal zijn gewaarborgd, gezien de noodzakelijke uitbreiding van werkzaamheden die dienen te worden gefinancierd.

Vanuit de Haagse Gemeenschap, die hiervoor een nieuwe stoot heeft gegeven, diende deze feestelijke bijeenkomst tevens als uitnodiging aan de andere Humanistische Gemeenschappen in den lande, hun krachten te geven aan de „Actie-Steunfonds”.

Moge een serie feestavonden hiervan het resultaat zijn!

De geschiedenis van het Verbond

Herhaaldelijk is ons gebleken, dat er heel wat leden zijn, die van het ontstaan en de motieven tot oprichting van het Verbond maar bitter weinig afweten. Toch is daarvoor wel belangstelling, hetgeen dikwijls tot uiting komt in de vragen na een inleiding. Het is bovendien te begrijpen, dat vooral zij, die nog niet zo lang lid zijn, niet op de hoogte zijn met wat zich in het „grijze” verleden heeft afgespeeld.

Voor wat de eerste tien jaren betreft, kan men in die leemte voorzien door het boekje te lezen dat ons H.B.-lid Bongers ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan heeft geschreven met de titel „10 jaar Humanistisch Verbond”. De meeste brochurehandelaren hebben het wel in voorraad en anders is een kaartje aan het Centraal Bureau voldoende, om een exemplaar machtig te worden. De officiële prijs is f 1,75, maar gedurende enige tijd kunnen belangstellenden voor f 0,50 van de nog aanwezige voorraad een deeltje krijgen. Laat u dit buitenkansje niet ontgaan.

Om de belangstelling enigszins te prikkelen, stellen we ons voor af en toe in dit blad er een hoofdstuk uit op te nemen. We beginnen vandaag met:

I. de prehistorie

Zaterdag 17 november 1945 waren, in Hotel Noord-Brabant aan het Vreeburg te Utrecht aanwezig: F. van den Berkhof, C. de Boer, H. Bongers, dr. J. Brandt Corstius, P. Faber, J. P. van Praag, J. Rogge, ir. P. Schut, dr. G. Stuiveling en M. Warffemius. Zij waren uitgenodigd door een commissie van overleg bestaande uit F. van den Berkhof, J. P. van Praag en dr. G. Stuiveling.

Voorzitter Stuiveling opent om 3 uur de vergadering en wijst erop dat het humanisme in de huidige situatie van ons land steeds meer het gevaar loopt in een hoek te worden gedrongen en dat de buitenkerkelijke mens alleen staat. Daartegen zal georganiseerd stelling moeten worden genomen. Om hierover van gedachten te wisselen en om te komen tot een organisatie van buitenkerkelijken in Nederland, is deze vergadering belegd. De uitgenodigden die deze bijeenkomst niet konden bijwonen, dr. C. D. J. Brandt, mevr. D. Heroma-Meilink, H. van Laar, dr. D. Loenen, mevr. mr. E. Ribbius Peletier, B. W. Schaper, prof. dr. J. Tielrooy, mr. J. in 't Veld, S. Vestdijk en mr. H. B. J. Waslander hadden allen verklaard in principe te voelen voor dit initiatief.

Van Praag houdt dan een korte inleiding, waarin hij betoogt, dat door de verwereldlijking van de cultuur in de laatste eeuwen een aanzienlijke onkerkelijke massa is ontstaan, die veelal tot geestelijk nihilisme is vervallen. Aan de andere zijde bestaat bij de godsdienstigen veelal weinig begrip voor de betekenis van een wijsgerig en redelijk verantwoord humanisme. Daarom zal een humanistische beweging voor een tweeledige taak komen te staan: 1. filosofische bezinning op de grondslagen en verdediging van het goed recht van een ongodsdienstig humanisme, 2. verdieping van het humanistisch levensbesef van de onkerkelijke massa. De vele variaties van het humanisme – sceptisch, positivistisch, creatief en kosmisch – hebben gemeen de eerbied voor de mens als drager van waarden, die niet van zijn persoonlijke willekeur afhankelijk zijn. Een humanistische beweging zal, in politiek opzicht, algemeen moeten zijn, dus toegankelijk voor alle politieke richtingen, maar wel zal de democratische rechtsstaat door allen aanvaard moeten worden en eveneens de bereidheid om, indien nodig, radicaal in te grijpen op sociaal gebied. Van Praag stelt ten slotte voor het initiatief te nemen tot oprichting van een organisatie van humanisten in Nederland.

Hierop volgt een gedachtenwisseling, waarbij bleek dat Brandt Corstius de vormgeving

van het humanisme zeer belangrijk achtte, waarbij Faber verklaarde dat de op 31 mei opgerichte Stichting voor Maatschappelijk Werk op Humanistische Grondslag graag de volle medewerking zou verlenen, waarbij Schut opmerkte, dat als de beleving van de kosmische samenhang met nadruk erkend werd, het Religieus Humanistisch Verbond, dat 7 juni 1945 te Amersfoort was opgericht zou kunnen medewerken en waarbij De Boer het gewenst achtte dat de nieuwe beweging zich zou aansluiten bij een gewijzigd Instituut voor Arbeiders Ontwikkeling, omdat hij meende dat alle cultuurvernieuwing in laatste instantie van het socialisme zal moeten uitgaan.

De voorzitter constateerde dat er een grote mate van overeenstemming blijkt te bestaan en stippelde de te volgen procedure uit.

Stuiveling draagt hierop de leiding van de vergadering over aan Van Praag. Er wordt meegedeeld, dat Stuiveling, door drukke werkzaamheden niet langer in de voorlopige commissie van overleg zitting zal kunnen nemen. In zijn plaats treedt Brandt Corstius.

Van Praag stelt voor in principe over te gaan tot het benoemen van een administrateur en stelt als zodanig F. van den Berkhof voor. Dit voorstel wordt aanvaard. Daarop werden twee commissies benoemd, een beginselcommissie, waarvoor uitgenodigd zouden worden dr. C. Brandt, dr. D. Loenen, mevr. dr. A. Romein-Verschoor, ir. P. Schut, dr. G. Stuiveling, mr. J. in 't Veld en M. Warffemius en een organisatiecommissie, waarin zitting zouden nemen C. de Boer, P. Faber, mevr. D. Heroma-Meilink, H. van Laar, J. Rogge en mr. H. B. J. Waslander. Van Praag en Van den Berkhof zouden van beide commissies deel uitmaken. De commissie van overleg werd gemachtigd andere personen aan te trekken. De namen van prof. H. R. Hoetink en prof. H. J. Pos werden genoemd. De eerste omdat Hoetink voor de Ned. Volksbeweging een preadvies had geschreven over het moderne humanisme, naast prof. Pompe over het R. Katholicisme en prof. Kohnstamm over het Protestantisme. Er zou een ontwerp-circulaire worden gereedgemaakt, waarop de initiatiefnemers eventuele kritiek zouden kunnen uiten en besloten werd dat ieder van hen een lijst met namen zou inzenden van personen, die voor de oprichtingsvergadering uitgenodigd zouden kunnen worden. Om 5 uur werd deze vergadering gesloten.

(Wordt vervolgd)

Geen lid? Toch een band!

Maak uw vrienden sympathisant!

Werkgroep in Den Bosch

Door leden uit Den Bosch en omgeving is in samenwerking met het gewestbestuur een werkgroep opgericht, teneinde het onderlinge contact te bevorderen en eventueel tot vorming van een gemeenschap te komen. De groep is al enkele malen ten huize van één der leden bijeen geweest en zal in het komende seizoen regelmatig bijeenkomsten organiseren. Enkele openbare vergaderingen staan ook op het programma. Correspondent van de groep is ir. A. Bakker, Philips II straat 57, tel. 32868.

Congres 1963

Het tweejaarlijks congres van het H.V. zal volgend jaar in Leiden gehouden worden op 20 en 21 april. De zaal is al besproken en onze Leidse gemeenschap gaat ná de vakantie aan de slag om er voor te zorgen, dat de organisatie klopt.

De vakantieplannen voor 1962 zijn hieronder aangegeven.

A. Buitenwerk-commissie

Kinderkamp 10-12 jarigen

Onder leiding van de heer en mevrouw Wegelaar, Erasmusgracht 23 III, Amsterdam, tel. 020-83919, is er dit jaar weer een kamp voor 10-12 jarigen. De Korenbloem in Elspeet is voor de week van 14 tot 21 juli gereserveerd. De prijs bedraagt f 39,50 inclusief f 2,- zakgeld. Aanmeldingen en inlichtingen bij de leiding.

Tentenkamp 13-15 jarigen

Twee kampen op Texel van maximaal 24 personen en wel van 31 juli-10 augustus en van 18 augustus tot 28 augustus. Het eerste kamp is vrijwel vol geboekt.

Leiding P. van Soelen, de Genestetlaan 3, Bilthoven, tel. 03402-4468, waar men zich op kan geven en nadere inlichtingen kan vragen. De prijs bedraagt f 50,- voor 10 dagen.

Zeilkamp

Onder leiding van de heer en mevrouw Plettenberg-Sweid wordt wederom een familiezeilkamp georganiseerd en wel van 4-18 augustus a.s. De prijs bedraagt f 65,- per week. (alles inbegrepen). Zelfstandige deelnemers moeten 18 jaar zijn of ouder. Kinderen vanaf 11 jaar, mits onder leiding der ouders.

Men verblijft in een groot huis aan het water met 4 en 6 persoons kamers.

Aanmeldingen bij de leiding. Aangezien er slechts plaats is voor 26 deelnemers wordt spoedige aanmelding geadviseerd.

Betalingen voor de onder A genoemde kampen kunnen geschieden op postrekening 304.960 t.n.v. Het Humanistisch Verbond Utrecht, onder vermelding van de naam van de deelnemer en het kamp waaraan deelgenomen wordt.

B. De H.J.B. (Hum. jeugdbeweging).

Voor 16-22 jarigen organiseert de H.J.B.:

1. Twee zeilkampen te Langweer en wel van 21-28 juli en van 18-25 augustus. Prijs f 50,- per week.

2. Een tentenkamp op Texel van 10-18 augustus. Prijs f 28,- per week. Inlichtingen en aanmelding bij: Jeanet Veenstra, Zocherstraat 62 II, Amsterdam, tel. 020-123135.

Topkaderconferentie

De halfjaarlijkse TKC in Nunspeet werd dit voorjaar later gehouden dan gebruikelijk, teneinde de gewestbestuurders in de gelegenheid te stellen over het jaarverslag van het hoofdbestuur hun opmerkingen te maken. Daarvan werd op zondagmorgen dan ook ruimschoots gebruik gemaakt.

Zaterdagmiddag heeft voorzitter Van Praag het belang van het gewest en de noodzaak van een goede gewestelijke organisatie uiteengezet, terwijl organisatie-secretaris Polet 's avonds gesproken heeft over de plannen, die het dagelijks bestuur voor 1962 heeft opgesteld en die ter hand genomen moeten worden. Het accent viel hierbij vooral op de versterking van het ledental.

Beide toespraken zijn op de band opgenomen en de besturen van gemeenschappen kunnen ze bij het Centraal Bureau in bruikleen ontvangen.

Nieuws uit de gemeenschappen

Het is niet nieuw, wat *Apeldoorn* voor zijn leden, die om 10 uur op zondagmorgen een lezing wilden bijwonen en toch ook de radio-toespraak niet wilden missen, gedaan heeft. Ze hebben heel gewoon een toestel in de zaal gezet, zodat daarmee het probleem was opgelost. Het gebeurt wel eens meer, maar we vonden het toch wel nuttig, het hier te vermelden.

In *Beverwijk* blijkt de al jaren goed lopende gespreksgroep zo groot te worden, dat er een tweede bij moet komen. Dat is een plezierig geluid.

Het lijkt onbelangrijk, maar als men in *Zandvoort* er voor zorgt, dat de bijeenkomsten in een zaaltje gehouden worden, dat gelijkvloers ligt, zodat ook de leden die slecht ter been zijn er makkelijk kunnen komen, dan kunnen andere gemeenschappen daar een voorbeeld aan nemen.

In navolging van de federatie Amsterdam heeft nu ook *Den Haag* alle bestuursleden, functionarissen enz., die hun echtgenoten, verloofden en wat dies meer zij konden meebrengen, gedurende een zaterdagmiddag en -avond in een wat minder vergaderachtige sfeer bijeengebracht. Er waren groepsdiscussies, een gezamenlijke broodmaaltijd, een inleiding, en vooral een mogelijkheid om elkaar te ontmoeten.

Ook in *Enschede* bleek de behoefte te bestaan, dat er bij een begrafenis of crematie van een buitenkerkelijke van humanistische zijde gesproken wordt. Men heeft nu enkele leden gevonden, die dat werk willen doen. Dit is een vorm van dienst aan de samenleving, waarvoor ook elders aandacht gevraagd wordt.

Utrecht heeft een geslaagd week-einde achter de rug in Bennekom, waar een veertigtal leden met kinderen aan deelnamen. Het was een proef, maar men zal het nu wel eens herhalen. De bijeenkomst op 4 mei, waar zeer veel buitenkerkelijken aanwezig waren, was niet alleen bijzonder stijlvol, maar heeft een goede pers gehad.

Opvoedingsmoeilijkheden, de school, de veranderde positie van de vrouw en nog veel

Nieuws uit de gewesten

Utrecht/Het Gooi heeft met hulp van Zeist voor een goede landdag gezorgd. Hoe tevreden men was, blijkt uit de twee verslagen, die we van deelnemers ontvingen en elders zijn afgedrukt.

Die landdag heeft ook gevolgen gehad. Het bestuur van ons geweest *Zuid-Holland-Noord* was niet alleen uit belangstelling aanwezig, maar tevens met het vooropgezette doel, om te kijken hoe of zo'n evenement aansloeg. En het was blijkbaar zo enthousiast, dat meteen maar besloten is in 1963 als gastheer op te treden. Men heeft het oog op een een ideale gelegenheid met excursies op het water en voor de landrotten bezoeken aan musea enz. Zodra de plannen vaste vormen hebben aangenomen, horen we wel meer.

Groningen had in Zuidlaren een plezierige studiedag. De hoofdschotel was een inleiding over Europese eenwording door mr. Doeleman uit Utrecht. Een interessante discussie heeft na de inleiding plaatsgevonden, waarbij op verschillende vragen dieper kon worden ingegaan. Iedereen was heel tevreden.

En op zondag 8 juli vindt de jaarlijkse familiedag plaats in Noordlaren, het mooie dorp op de Hondsrug. Veel plezier en mooi weer.

meer kwamen ter tafel op een gespreksavond in *Goes*, waar een zeer hechte gemeenschap is ontstaan. En aangezien de secretaris net voor de tweede keer vader geworden was, ontbraken de beschuiten met muisjes niet.

Ook *Eindhoven* gaat meer aandacht besteden aan de geestelijke verzorging. Men heeft enkele leden als medewerkers van de raadsman gevonden, welke laatste plaats echter vacant is. Maar uit het een groeit het ander, hoofdzaak is, dat er een begin gemaakt wordt.

In *Bussum* gaan de eerste maanden, ondanks de zomer, de huiskamerbijeenkomsten gewoon door. De discussie tussen Nordlohne en Herbers in Laren (zie voor een verslag hierover op een andere bladzijde) over het Humanistisch Thuisfront zal in kleine kring worden voortgezet.

Ze zijn inmiddels vanuit *Dordrecht* een bezoek aan het glasmuseum in Leerdam gaan brengen. En, om met de secretaris van de gemeenschap te spreken, ze groeien daar als de eiken, langzaam maar gestadig.

Op het programma van *Laren/Blaricum* staan voor het komende seizoen ook de vorming van enkele gespreksgroepen. Na een aantal jaren van sterk optreden naar buiten dus wat meer bezinning naar binnen.

Hilversum heeft inmiddels een gezamenlijke tocht naar Amsterdam achter de rug, met een bezoek aan het Rembrandthuis onder leiding van de heer Ton Koot, een wandeling door de oude binnenstad, een maaltijd en een rondvaart. En de bejaarde leden, die graag een weekje naar De Ark willen, kunnen op de hulp van de gemeenschap rekenen.

Ook *Hengelo* heeft nu een damesgroep opgericht, die ook praktisch werk wil gaan doen. Ook in de gemeente zelf wil deze groep haar woordje meespreken.

We eindigen met *Leeuwarden*, waar de nieuwe vorm en groter omvang van het blad van de gemeenschap het mogelijk maken, dat er al een stevige discussie aan de gang is. Zowel de politieke partijen als onderwijsvraagstukken vormen de hoofdschotel.

In *Limburg* heeft het contact met een groepje bestuurders van de Duitse zustervereniging tot gevolg gehad, dat men wederzijdse ervaringen gaat uitwisselen. Eén van onze gewestbestuurders gaat een bijeenkomst in Duitsland bijwonen, waar het vraagstuk van de stijlvorming ter sprake komt. En onze Duitse vrienden waren met enkelen present bij de opening van het huis in Brunssum.

Testamentaire Beschikking

Degenen die het Humanistisch Verbond willen gedenken bij testamentaire beschikking, verzoeken wij daartoe de volgende vorm te kiezen:

'Ik vermaak aan het Humanistisch Verbond te Utrecht de som van uit te keren binnen maanden na mijn overlijden, vrij van alle kosten en rechten'.

Onze sympathisanten

Hoewel er van de kant der gemeenschappen belangstelling genoeg bestaat voor deze mensen, en men hen voor alle bijeenkomsten uitnodigt, is er van een werving nog nauwelijks sprake. Wie zich als sympathisant aanmeldt, doet dat voornamelijk als gevolg van de actie die zonder veel ophef vanuit het Centraal Bureau gevoerd wordt.

De resultaten zijn tot op heden zeer bevredigend. Eind maart was het eerste duizendtal bereikt en inmiddels hebben we er al meer dan 1200. Het zou wel aardig zijn als het wat harder ging en daar kunnen de leden veel aan doen. Natuurlijk eerst proberen iemand tot lid te maken, maar als dat nog niet lukt, is het sympathisantschap meestal wel binnen het bereik der mogelijkheden.

Bezoek aan emigranten

Wie „Mens en Wereld” leest, heeft daarin een gesprek aangetroffen met mej. Ter Heege, lid van onze emigratie-commissie, die eind van dit jaar op uitnodiging van de Nederlandse Emigratie Dienst een bezoek gaat brengen aan Australië en Nieuw-Zeeland. Omdat ze een maandje langer kan blijven dan oorspronkelijk in de bedoeling lag, zal ze ook trachten Nederlandse humanisten te bezoeken, waarmee al jaren lang per brief contact wordt onderhouden. Op die manier wordt het wellicht mogelijk het aantal steunpunten, waarheen nieuwkomers verwezen worden, wat uit te breiden en bovendien belangstelling te wekken voor het georganiseerde humanisme.

Er zijn al wel enige groepen van humanisten in Australië aanwezig, maar dat aantal kan nog aanzienlijk vergroot worden.

Het hoofdbestuur besprak...

in zijn vergadering van 26 mei allereerst de stand van het ledental. Er is een regelmatige toename, die wel groter zou kunnen zijn, maar toch niet onbevredigend is. Het aantal dankjes is echter nog te groot. Wat opvalt is verder een niet onaanzienlijke verhoging van de betaalde contributie.

Hoewel er alleen maar vanuit het Centraal Bureau aan wordt gewerkt, neemt het getal van de sympathisanten regelmatig toe. Het bedroeg eind maart 1000, eind april 1072 en eind mei 1116. Besloten werd dit jaar de gemeenschappen op te wekken meer aandacht aan ledenwerving en het winnen van sympathisanten te besteden.

Het hoofdbestuur was vertegenwoordigd bij het 10-jarig bestaan van het Belgische Humanistisch Verbond en bij de opening van de dependance van het kinderruis Ellinchem van de Stichting Kindertehuizen van Humanitas. Besloten werd zich ook te laten vertegenwoordigen bij de jaarlijkse ledenvergadering van de Federatie Ankerclubhuiswerk.

Het H.B. benoemde wederom een aantal raadslieden en wel vijf voor de inrichting van justitie en bovendien, i.v.m. haar reis naar Australië mej. Ter Heege als raadsvrouw voor emigranten. Een aantal roeyementen wegens wanbetaling werd goedgekeurd.

De leden van de verschillende Verbondscommissies werden voor een jaar benoemd, evenals de vertegenwoordigers bij de gewesten en federaties en bij verschillende organisaties, waarmee het Verbond betrekkingen onderhoudt.

Uitvoerig werd gesproken over de nota inzake de bemoeiingen van het H.V. met het vormingsonderwijs, waarbij tevens de opleiding van toekomstige vormingsleiders onder de loep werd genomen. Een voornaam punt van de agenda was het ontwerp van een verklaring over de politieke situatie in de wereld, welk ontwerp op het internationale congres in Oslo ter sprake zal komen.

„Zimmer frei!” of „Heim ins Reich!”

Secretaris van M. en W. (aan de telefoon): „... deze propaganda van onze V.V.V. had veel succes, de Duitsers kwamen, zij kwamen graag, zij kwamen in steeds grotere getale en het laatste jaar lieten zij in ons land een kleine 500 miljoen gulden achter. Maar zij deden ook veel oude rancune en haat herleven. Hoe staan wij als humanisten hier tegenover? Kunt u hier een verstandig woord over zeggen?”

H.H.: „Nee. Zeuren wel, zeggen niet. Dit is de kwadratuur van de cirkel. Dit is als met die juffrouw, die de halve schoenenwinkel probeert – de ene schoen maakt een te grote voet en de andere knelt, tot de bediende het plotseling begrijpt: u wilt schoenen hebben, juffrouw, die van buiten klein en van binnen groot zijn. maar die zijn net uitverkocht. Recreatie is heerlijk, negotie is heerlijk. maar ze sluiten mekaar uit.” Zo verzon ik in de gauwigheid nog een paar punten om mijn weigering te beredeneren. „Voortreffelijk,” zei de stem, „wilt u dat al vast opschrijven? Dan komt er tenminste een discussie op gang en dan zien we wel verder.” De negen minuten waren om.

Goed, als men maar in het oog wil houden, dat ik niet het Duitse vraagstuk en onze eigen verhouding tot de Duitsers behandel; dus niet de problematiek aanraak, die onlangs door Jef Last, Prof. Geyl e.a. in Vrij Nederland werd bediscussieerd.

Het zal moeilijk zijn om van Nederland een toeristenland te maken als wij op onze wegen en parkeerterreinen, stranden en eilanden, grachten en bollenvelden de toeristen liever niet hebben.

„Hebben wel, maar niet zulke sprinkhanenwolken en vooral niet zoveel...” En dan volgt een woord, dat op de notebalk „Duitsers” heet, waarbij in de boventonen zo iets als „moffen” meezoomt. – Ik weet niet of wij veel Horeca-leden onder onze lezers tellen. Maar gezien de zin van ieder bedrijf en gezien ook het gezonde winststreven van ons volk – Leicester vond al in de 80-jarige oorlog onze handel met de vijand immoreel (en nadelig voor de Engelse handel) – zal er voorlopig geen vrijwillige beperking van de vreemdelingenstroom en een verlaging van huurprijzen te verwachten zijn.

En nu een controlerende vraag: als de prijzen stilletjes bedervende gasten geen Duitsers maar b.v. Belgen waren? – Dat zou inderdaad op den duur ook onprettige gevoelens opwekken, – maar toch heel anders.

Wat is dit andere? Kunnen wij, humanisten, hier iets aan doen? Hoe diep zit de haat tegen de Duitsers – nog of alweer?

Ik stel deze vragen uiteraard niet voor de eerste keer en ik kom in heel uiteenlopende milieus. Ik geef zonder commentaar enige antwoorden.

Velerlei antwoorden

1. Ik was in Duitsland te werk gesteld; prettige mensen, zij konden het immers ook niet helpen.
2. Het zit dieper dan u denkt. Het „fraterniseren” kwam te vroeg, alleen terwille van de handel en de politiek. Het is niet uitgezeikt en dat wrekt zich.

3. Het Schorri in de Keukenhof en het Morri op het strand van Noordwijk – aangevoerd met honderden bussen uit de grote steenwoestijnen van het Roergebied – is natuurlijk stuitend. Maar in horden optredende Amerikanen, Hollanders enz. kunnen ook irritant zijn. Bovendien: één schreeuwerik valt meer op dan honderd rustige mensen.

4. De diepste oorzaak ligt in het onbehagen, waarmee je iedere vreemde eend in je eigen bijt bekijkt. Ook zijn er maar weinig volkeren, groepen en individuen zonder de behoefte om hun eigen voortreffelijkheid goed uit te laten komen op de achtergrond van een minderwaardigheid van hun burens.

5. Zou het kunnen, dat de nabijheid van zo’n dynamisch en onberekenbaar volk als de Duitsers ons in hoge mate prikkelt („een verre vijand is minder irritant dan een onrustige

buur”)? – Kan het zijn dat velen van ons vaak niet weten wie nu eigenlijk de oorlog gewonnen heeft, dat zij het niet goed kunnen hebben, dat „de” Duitsers indertijd op damesfietsen en met een kuch vertrokken die zij niet betaald hadden nu in een eigen Mercedes naar het Kurhaus rijden en daar dineren (en er goed voor betalen).

6. Twee groepen wat de illegaliteit betreft:
a. lauwe broeders, die zonder risico met de bezetting leefden en met de goede zaak sympathiseerden, verschaft het nu veel genoeg om over „dat tuig” te kunnen spreken; terwijl

b. anderen (die de schok van 1940 en wat er verder gebeurde moeilijk kunnen verwerken) het óók moeilijk vinden om het voorbeeld van vlotte en montere diplomaten en zakenlieden te volgen. Velen van mijn directe vrienden en collega’s bevinden zich onder hen. Zij gaan niet naar Duitsland (en Oostenrijk!), spreken liever geen Duits. Maar ze trachten hun leerlingen en kinderen niet ten nadele van Duitsland te beïnvloeden.

Aan de grens . . .

7. Twee groepen ook, wat Duitsland als NAVO-bondgenoot betreft:

a. „Het ging inderdaad wel een beetje vlug. Maar Duitsland is thans een democratie en kan bij de verdediging van het Westen veel goed doen en weer goed maken.”

b. zegt: „...maar dat slik ik liever in! Ik moet ook met de ruimte woekeren.

Dit, of iets hiervan, boven of onder de dorpel van zijn bewustzijn meetorsend zal ook de humanist bij het nakijken van een gezwoolen onvertaalbare Duitse eindexamentekst of bij het zien van een zeer uitgebalanceerde Duitse mevrouw op een terras te Scheveningen, noest en nors weggedoken achter een slagroomberg, – of bij het horen van een afgehakke stem naast zijn tent op Terschelling: „Karl-Heinz, wenn du nicht sofort...”

Zo iets doen mompelen van: „daar heb je weer zo’n...”

Naars en goeds

En nu de partner van zijn kant. Ik beperk me tot een enkel trekje, dat voor de grote massa het meest kentekenend is. Niet zo lang na de oorlog heb ik voor „De Vlam” eens 6 of 7000 Duitse brieven geschift op hun bruikbaarheid voor een correspondentie met Nederlanders. Er was veel naars en evenveel goeds. De grote meerderheid echter was volkomen „ahnungslos”. Zij vonden ons zeer verstandig, oorlog diende immers tot niets, men (!) moest er eindelijk ook een streep onder zetten, waren wij niet tenslotte ook „stammverwandt”? Een van de briefschrijvers had steeds „von Ihrem schönen Lande” gehouden, de twee jaren in Utrecht waren wel de mooiste jaren van zijn leven geweest.

Hier doe je niets aan. Onderwijl hebben wij ontdekt, dat ook andere volken het bij tijd en wijle makkelijker vinden, bepaalde toestanden niet geweten te hebben en ook niet te begrijpen dat de tegenstander hun tegenwoordige goede bedoelingen niet al begreep toen ze nog niet bestonden. Bij de Duitsers komt er nog bij dat hun bewustzijn van hun eigen (mis-)daden totaal overdekt wordt door hun ellende van bombardementen, vluchtelingen, Berlijnse muur enz. Natuurlijk heeft dat niets met elkaar te maken, maar morele en psychologische processen hebben nu eenmaal maling aan logische wetten. Meer dan tien jaar geleden werd bovendien door Eisenhower de Duitse soldaat „zijn eer teruggegeven” en tien jaar geleden kreeg je in Duitsland al een folder: „Herzlich willkommen in Rotterdam!” Onder de aangeprezen bezienswaardigheden was ook het Zadkine-monument... Waarmee ik weer bij mijn begin aangeland ben.

Voor mij, „beheimatet” in de Duitse cultuur en naar keuze Nederlander, wordt het probleem pas belangwekkend, wanneer het gesprek begint met de Duitse elite. Met de oude generatie, die na 1918 de demonie en hypertrofie van het Duitse waan- en machtdenken bestreden heeft – vijftien hunner hebben net nog hun zwakke stem tegen de herleving van de Duitse „Schlagende Verbindungen” en hun funeste ideologie verheven – en met de jonge generatie, die in de chaos van de Duitse Walpurgisnacht nieuwe zekerheden tracht te verwerven.

Ik heb tussen september en Pasen aan zes grote conferenties en cursussen, meestal uit de onderwijswereld, deelgenomen, – steeds als spreker en gespreksleider. In de Keukenhof en in Noordwijk zal je dit soort mensen zeer zeker niet opmerken. Maar bij een diepergaand gesprek over hun actuele situatie in Duitsland en in Europa, tussen de „Bewältigung” van een verleden, dat niet het hunne is, en de vormgeving aan een toekomst, waarbij zij slechts als handlangers toegelaten worden – bij zulk een gesprek zullen nog veel onoplosbaarder problemen naar voren komen dan tussen rustzoekend en neringdoend Nederland. En het zal blijken, dat vele van de Duitse problemen ook de onze zijn.

Hein Herbers

Maatschappij en revolutie in Duitsland

Onlangs heeft de bekende Duitse socioloog René König* op een sociologencongres in München een belangwekkende rede gehouden. Het door hem behandelde onderwerp droeg tot titel „Von der Macht des Geschehens und der Ohnmacht des Gedankens.” Hij vroeg de aandacht van zijn toehoorders voor het feit, dat in Duitsland tussen de beide wereldoorlogen bij alle partijen begrip ontbrak voor de concrete maatschappelijke realiteit, hetgeen leidde tot de catastrofe van het nationaal-socialisme. Men begreep niet, dat zich na 1918 een nieuwe maatschappelijke structuur aan het ontwikkelen was, nl. een typische industriemaatschappij, waarin naast de arbeiders de employees („white collar workers”) een steeds belangrijker rol gingen spelen. De arbeidersklasse onderscheidde zich door toenemende differentiatie steeds meer van de arbeidersklasse, zoals die in de negentiende eeuw door Marx en Engels was getekend. De scherpe tegenstelling bourgeoisie-proletariaat, een tegenstelling, die Marx tot basis van zijn beschouwingen had gemaakt, was na 1918 als uitgangspunt voor een maatschappij-beschouwing niet langer houdbaar. Desondanks bleef de arbeidersklasse zuiver marxistische principes huldigen, hetgeen tot onjuiste conclusies leidde en de arbeiders van de zich wijzigende werkelijkheid vervreemde. Ook de nieuwe middenklasse bleef zonder oriëntatie en liet zich gemakkelijk door politieke agitatie beïnvloeden.

Rechtse reactie

De rechtse reactie, waarvoor de grote socioloog Max Weber reeds in 1919 had gewaarschuwd, bleef steken in conservatieve opvattingen. Een van haar vertegenwoordigers was Moeller von den Bruck met zijn doctrine van het „Derde Rijk”.** De ideeën in dit reactionaire kamp leidden tot gewelddaden, zoals de moordaanslagen op Gustav Landauer en Walther Rathenau. Ook de reactie kreeg een revolutionair karakter. Prof. König sprak dan ook van twee revoluties, de marxistische en de conservatieve, die echter geen van beide in over-

eenstemming waren met de werkelijke maatschappelijke ontwikkeling. Bij beide politieke groeperingen ontbrak het begrip voor de nieuwe verhoudingen van een industriële maatschappij.

Opmerkelijk is, dat beide stromingen in bepaalde opzichten gelijke trekken vertoonden, waardoor de toepassing van ondemocratische geweldmethoden werd bevorderd. De cultuurkritiek, waarmee vertegenwoordigers uit deze twee kampen zich nu occuperen, klinkt als een verre echo van twee revoluties, die zichzelf vernietigden, zo concludeerde prof. König in zijn referaat, dat ongetwijfeld ook een waarschuwing voor het heden inhield. P. Krug

* In Nederlandse vertaling verscheen van hem een boekje „Sociologie in deze tijd”. Amsterdam, 1952. 136 pag.

** De term „Het Derde Rijk” werd door de Nazi's ontleend aan het boek van Moeller von den Bruck „Das dritte Reich” (1923).

Het eerste rijk was het Middeleeuwse „Heilige Römische Reich deutscher Nation”, het tweede het keizerrijk van de Hohenzollerns, het derde het rijk waarin volgens M. v. d. B. de oude Duitse rijksgedachte weer nieuwe gestalte zou krijgen. De Nazi's namen deze term van Moeller von den Bruck over, die overigens geen nationaal-socialist was maar een conservatief romanticus.

Lezingen voor de radio

1 juli, 9.45 uur (VARA): D. H. Prins: „Gemaskerden”.

8 juli, 9.45 uur (VARA): C. Cabout: „Vrijheid en verveling”.

15 juli, 9.45 uur (VARA): A. Katan: „Eén stem in het kapittel”.

22 juli, 9.45 uur (VARA): P. Spigt: „Eén wij maar oppervlakkig blijven!”

U kunt zich op de wekelijks verschijnende teksten van de lezingen abonneren door overschrijving van f 4,- per jaar op giro no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Voor leden van de luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.

DAGBOEK

van een Braziliaanse negerin

Carolina Maria de Jesus, Barak Nr. 9, Uitg. Van Loghum Slaterus 1961

Brazilië is een enorm uitgestrekt rijk in Zuid-Amerika, met meer dan zestig miljoen inwoners. Het wordt vaak voorgesteld als een voorbeeld van raciale democratie, omdat in ca. 400 jaar de portugeze veroveraars zich met de indaanse oerbevolking en met de als slaven geïmporteerde afrikanen, grondig hebben vermengd, waardoor een eenheid van (portugeze) taal en cultuur is ontstaan. In ieder geval zijn er geen kasten op raciale basis. Wel zijn er door de rijkdom van het land, die slechts aan bepaalde groepen ten goede gekomen is, financieel-economische tegenstellingen ontstaan, die de basis vormen van het dagboek van Carolina de Jesus.

Vóór in dit boek treft men een zestal foto's aan. De eerste werpt een blik op een hoofdstraat van de grote industriële en snelst groeiende stad Sao Paulo, met zijn machtige wolkenkrabbers en het verkeer van een rijke wereldstad; de volgende tonen de houten keten, gemaakt van oude planken, blik en karton, waarin de bewoners van de favela's, de achterbuurten, het leven doorbrengen. Het leven in Barak No. 9 van de Rua A — de straten worden er met letters aangeduid — en van zijn omgeving worden in dit dagboek nauwkeurig beschreven.

Meer dan 50 % van de Braziliaanse bevolking is analfabeet, maar Carolina heeft het geluk gehad twee klassen van een lagere school te bezoeken, zodat zij kan lezen en schrijven. En beide doet zij met uitnemend resultaat. Veel plaats had ze er niet voor. Haar keet bestond uit één kamer, die tevens keuken en slaapkamer voor haar drie kinderen was, terwijl zij voor zichzelf nog over een slaaphokje beschikte. Carolina was echter een typische schrijfster, iemand die er behoefte aan had zich op schrift te uiten, daarin bevrediging vond, en er haar eigen weg in zag, en verder vond. En dit gebeurt zonder enige pose, in de allergrootste eenvoud. De toestanden in de favela zijn onvoorstelbaar: grauwe honger met dro-

men en fantasieën, die ons aan de hongerwinter herinneren, vechtpartijen en dronkemanstonelen, wantoestanden op seksueel gebied in een milieu waarin niemand enige ruimte voor zichzelf heeft, degeneratie van de jeugd, ja van wie niet?

Carolina verdiende het geld voor haar en haar kinderen door in de rijke stad de vuilnisbakken door te zoeken, het eetbaar lijkende te bewaren voor haar en haar kroost en het verkooptbare te verkopen. 21 juli schrijft zij: „Ik ging papier rapen... Ik raapte veel ijzer en weinig papier. Toen ik vlak bij het krantenstalletje was, gleed ik uit en viel. Omdat ik zo vuil was, riep een man: „Dat komt van de honger”. En ze gaven me een aalmoes. Maar ik viel omdat ik zo'n slaap had”. En op 12 november: „Toen ik water ging halen, vertelde ik Dona Angelina dat ik gedroomd had dat ik een heel mooi stuk grond gekocht had. Maar ik wilde er niet gaan wonen omdat het aan het strand lag en ik bang was dat mijn kinderen in zee zouden verdrinken. Toen zei ze, dat we alleen maar in een droom stukken grond kunnen kopen. In mijn droom zag ik hoe de palmbomen zich bogen naar de zee... Het heerlijkste wat bestaat, is de droom.” Maar dergelijke fantasieën komen er in dit nauwkeurige, simpele verhaal weinig voor.

Het allerbeste van dit boek is, dat het 'n happy end (een goede afloop) heeft. Een journalist is er achter gekomen, dat Carolina vanaf 1955 'n dagboek had bijgehouden en hij heeft in 1960 voor de uitgave ervan gezorgd. Zij woont nu niet meer in de favela, maar in een echt stenen huis met haar kinderen. Zij is bezig aan een tweede boek na het grote succes van haar dagboek. De lezers van dit laatste zullen er met grote belangstelling naar uitzien. Wat zal zij te vertellen hebben, nu zij in betere omstandigheden gekomen is? En wat zal er van haar kinderen terecht komen? Vooral van Joao José, die in de favela toch eigenlijk al een boefje geworden is?

J. B. Meijer

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofredacteur: P. W. van der Vliet

Redactieraad: Mr. H. Singer-Dekker, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt-Corstius, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, H. A. Scheltes, J. van Straten

Redactiesecretaris: H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties: Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,- per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,-; losse nummers f 0,30.

Rijk gevarieerd nummer van Rekenschap

Het, wel wat verlate, maartnummer van de 9e jaargang van *Rekenschap* treft door een serie interessante, originele en tot nadenken stemmende bijdragen.

Dr. Kwee Swan Liat stond een inleiding over *Evolutie en ethiek*, gehouden voor de studiedag van het gewest Zuid-Holland-Noord van het H.V., aan Rekenschap af. De inleiding munt uit door gedegen kennis, gebaseerd op de moderne literatuur, door pregnante formulering en wijdheid van visie. Dr. Kwee heeft het de bezoekers van de genoemde studiedag bepaald niet gemakkelijk gemaakt. Het is goed, dat het gesproken woord in Rekenschap werd vastgelegd.

Professor A. B. Drooglever Fortuyn schrijft over de vraag of proeven met mensen geoorloofd zijn of niet, naar aanleiding van de proeven van de Italiaan Petrucci, die „wezens” kweekte langs wetenschappelijke banen. Hij verbindt de bespreking van deze proeven met eugenetische beschouwingen.

Buitengewoon belangwekkend en helder is het artikel van dr. H. A. Enno van Gelder, getiteld: *Geloof, ongelooft en wetenschap*, waarin hij zijn denkbeelden over de grenzen tussen geloof en ongelooft, religie en wetenschap uiteenzet. M.i. is dit artikel waardevoller dan de meeste bijdragen uit *De Nieuwe Stem* van november en december 1961, omdat in genoemde bijdragen – de schrijver wijst daar ook op – de zuivere begripsomschrijving op de achtergrond is geraakt. Ik begrijp alleen niet dat Van Gelder zegt (pag. 25) dat de historische wetenschap ons leert „dat het zeer onwaarschijnlijk is, dat de persoon van Jezus, zoals die in het Nieuwe Testament wordt beschreven, omstreeks het begin onzer jaartelling in Palestina heeft geleefd en gepredikt...” Ik meende dat de school van v. d. Bergh van Eysinga, juist ook door de recente vondsten in Palestina, zwak is komen te staan en ik weet niet op welke historische wetenschap Van Gelder doelt. Deze opmerking doet natuurlijk niets

of aan de strekking en de waarde van het artikel.

Moedig artikel

Professor A. D. Belinfante schreef een radicaal en moedig artikel over de vrijheidsstraf, waarin hij komt tot een principieel afwijzen van elke straf door vrijheidsberoving omdat het opgegeven doel – reclassering te beginnen in de gevangenis – een fictie is in de onvrijheid.

Er rijst voor de leek in deze materie – waarschijnlijk ook voor de deskundige – echter wel een vraag, na lezing van deze beschouwing: Wat dan wel? Hoe moet de maatschappij zich beschermen tegen hen, die zich onmaatschappelijk hebben gedragen? – Het lijkt mij zeker, dat, naar aanleiding van deze radicale beschouwingen, het gesprek over de straf nieuwe stof heeft gekregen.

Ten slotte verdedigt mevrouw R. Reddingius-Salomonson, door citaten en kleine beschouwingen daartussen de filosoof Karl Jaspers tegen de kritische beschouwing, die professor Van der Wal aan hem wijdde in Rekenschap van juni 1961. Uw recensent kan, hoezeer hij de edele en diepzinnige figuur van Jaspers bewondert – Die Schuldfrage is inderdaad een aangrijpend stuk – dit soort filosoferen niet volgen. Filosoferen is voor Jaspers geen „nüchternes Geschäft”, dus dan is filosofie geen wetenschap maar litteratuur. Het komt mij voor dat Jaspers de taal heeft gebruikt om dingen, situaties en werkelijkheden te beschrijven die juist niet in woorden kunnen worden uitgedrukt en deze monumentale en adembenemende eierdansen maakt alles grenzeloos en vooral vaag. Ik geef volmondig toe, dat ik niet tot het mensentype behoor dat Jaspers begrijpen kan. Mevrouw Reddingius blijkt wel, maar haar verdediging kan mij niet overtuigen. P. Krug bespreekt een blijkbaar belangrijk boek van een jonge Turk Mahmut Makal *A village in Anatolia*, een analyse van het arme boerenleven in het achtergebleven Anatolië. B.

IK denk
er ZO over

Openheid, ook naar de zijde van de moderne kunst

Op de laatste landdag in Driebergen sprak prof. dr. B. W. Schaper in zijn rede „Voor een Open Humanisme”, over de voor ons noodzakelijke openheid naar het verleden, waarin wij geworteld zijn, de toekomst, hoe deze ook zal zijn en de openheid naar de tijd waarin wij nu leven, in klein verband en in het wereld gebeuren.

Het Humanistisch Verbond spreekt in zijn beginselverklaring van de onmogelijkheid van het stellen van vaste normen voor nu en altijd én van het respect voor de mens in „zijn” menselijke waardigheid.

Deze drie elementen, voor mij in het humanisme de sterkste fundamenteën, maken het voor mij onbegrijpelijk, dat er door het Verbond zo weinig aandacht wordt besteed aan de moderne kunst en vele andere activiteiten van de jongste helft der nu levende mensen. Nog erger, meermalen wordt er denigrerend over gesproken, over de kunstenaars zelfs vaak honend.

Waarschijnlijk is de oorzaak hiervan, dat bij ons ieder min of meer voor zichzelf spreekt en schrijft („de” humanist bestaat immers niet!) en dat de nieuwe kunst veel mensen nauwelijks bereikt of dat zij er dermate door geschokt worden, dat zij zich er voor sluiten. Nu is het niet waarden van een nieuwe kunst heel gewoon, omdat het altijd een andere instelling vraagt. En het staat ieder vrij, te genieten van dië kunstuitingen, welke aan eigen normen van schoonheid voldoen. Maar het getuigt toch niet van voornoemd respect, wanneer men kunstuitingen, welke men niet verstaan kan, grofweg bespot.

Gaat men hierbij uit van „ons-in-geburde” schoonheidsbesef? Vroeger werden heksen verbrand uit naam van „onze” God! En al maken wij nu wel geen brandstapels, bij het Humanistisch Verbond mochten toch m.i. termen als „klodderaars”, „stakkerige stumperts”, „in uitgezakte truien”, etc. niet gebruikt worden.

Wanneer een humanist getuigt van zijn niet kunnen geloven in het bestaan van God, noch in de onaantastbaarheid van de christelijke openbaringen en hij wordt daarom niet voor vol aangezien, niet meegeteld, dan voelt hij zich onrechtmatig in zijn waardigheid gekwetst.

En ik meen, dat wanneer het Humanistisch Verbond op zijn beurt de andere instelling van de jongeren op het leven en de maatschappij en de ontwikkeling van de nieuwe kunst niet serieus genoeg neemt en bij tijd en wijle zelfs belachelijk maakt in het openbaar, dat dan het Verbond zijn wezenlijke uitgangspunten en principiële inhoud ontrouw is, zichzelf vergeet.

En laten wij bedenken dat onze woorden mede het beeld bepalen dat de vele randhumanisten van ons waarnemen. Naast de vele goede indrukken die wij maken en de sympathie die zij ons toedragen kon toch dit gebrek aan openheid de weegschaal wel eens de verkeerde kant op doen doorslaan. Bovendien kon er onder deze mensen, die afgestoten worden wel eens velen zijn, die we hard nodig hebben met het oog op de continuïteit van het Humanistisch Verbond.

P. Hienekamp-Ehrbecker

Leven uit de kosmos?

De vraag naar de oorsprong van het leven op aarde heeft reeds vele generaties van natuuronderzoekers beziggehouden. In het verleden zijn er verschillende geleerden geweest, die de hypothese geopperd hebben volgens welke het leven op aarde afkomstig zou zijn van andere hemellichamen. Een hypothese, die wel een antwoord gaf op de vraag naar het ontstaan van het aardse leven, maar de vraag naar het ontstaan van het leven in het algemeen uiteraard onbeantwoord liet. Het bleef niet meer dan een hypothese, een onbewezen vooronderstelling. Deze hypothese werd onlangs wederom actueel door het onderzoek van meteorieten (uit de hemelruimte afkomstige brokstukken van hemellichamen) door de Amerikaanse geleerden dr. George Claus en prof. B. Nagy. Hierbij kwam vast te staan, dat de onderzochte meteorieten fossiele overblijfselen bevatten van zeer kleine in het water levende organismen. Van de vijf typen fossielen van „organized structure” bleken er vier soorten overeenkomsten te vertonen met op de aarde voorkomende soorten, hoewel zij niet identiek waren. Zij leken op eencellige dieren de zgn. Dinoflagellaten of Chrysomonaden. De vijfde aangetroffen soort had

niets gemeen met de op aarde bekende micro-organismen.

De meteorieten, die onderzocht werden, waren de Orgueilmeteoriet, die in 1864 in Zuid-Frankrijk terecht kwam en de Ivunameteoriet die in 1938 in Centraal-Afrika neerviel. Beide meteorieten werden enkele uren nadat zij op aarde terecht waren gekomen, in een museum geïsoleerd, zodat er geen aardse organismen in konden doordringen. Prof. J. D. Bernal F.R.S. heeft er op gewezen, dat het onderzoek moet voeren tot één van de volgende twee conclusies: 1. In een periode tussen twee miljoen en 200 miljoen jaar geleden is de Orgueilmeteoriet losgeslagen van een planeet, waarop zich levende organismen bevonden. 2. Stukken van het aardoppervlak zijn door bepaalde oorzaken in de hemelruimte terechtgekomen en zijn na enige miljoenen jaren weer op de aarde neergevallen. Maar elk van deze beide conclusies leidt tot bepaalde moeilijkheden. Belangstellenden verwijs ik verder naar het artikel „A Microbiological Examination of Some Carbonaceous Chondrites” in het Engelse tijdschrift „Nature” (november 1961).

P. Krug

Zeddam-Montferland

Pension „Wijde Blick“. Heerlijk rustig gelegen tussen korenvelden. Dicht bij de prachtige bossen. Uitstekende verzorging. Nog enkele kamers vrij van 30/6-14/7 en na 18/8. Bij weekverbl. f 8,- p.p.d. Telefoon 08345-493.

AFGEMAT,
OVERSPANNEN.
MOE?
U bent aan Schieffer's bloedwijn toe!
Bij Uw Apoth. en Drogist.

THE HUMANIST HIMSELF

Gebundeld onder deze titel is verschenen een aantal interessante artikelen, geschreven door de secretaris van de IHEU, mr. H. J. Blackham. Deze brochure is tegen de prijs van f 1,- verkrijgbaar bij IHEU, Oudegracht 152 - Utrecht. Giro 304960.

HARDNEKKIGE HOEST?
Prikkel- en kramphoest?
Nacht- en rokershoest?
Bronchium Elixir helpt snellen zeker.
Flacon f 2,- bij Uw Apoth. en Drogist.

Wie wil lief poesje 3 weken in pension nemen van 16 juli tot ± 12 aug. Liefst in Amsterdam. Brieven onder no. juni 7 a/h bureau v/d blad.

Nattermann's
CHOLAGOGUM-DRUPPELS
om de galafscheiding te bevorderen
helpen prompt Kramp en onpasselijkheid
verdwijnen. f 2.75 per flacon bij
Uw Apoth. en Drogist.

Mogen wij onze lezers nog eens attent maken op de volgende door het Humanistisch Verbond uitgegeven brochures?
U kunt deze verkrijgen tegen de er achter genoemde prijzen.

Wat ben ik eigenlijk?	- 0.25
Dit wordt gedaan	- 0.30
Een verrassende ontmoeting	- 0.25
Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom	- 0.75
De dag ligt voor ons	- 0.35
Humanisme en opvoeding	- 0.95
Modern Humanisme	- 1.75

Een volledige brochurelijst wordt U op Uw verzoek gaarne toegezonden.

Overgangsleeftijd? Migraine?
Ongezonde teint? Jeugdpuistjes?
Verstopping? Vetzucht?
Nattermann's bloedzuiverende thee
no 8 helpt! Groot pak f 1.85 bij Uw
Apoth. en Drogist.

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Humanistische Stichting Socrates

Oudegracht 152, Utrecht

de zomerschool

van de humanistische stichting „Socrates“ wordt dit jaar gehouden op 20, 21 en 22 juli te Austerlitz bij Zeist.
Dit jaar zal onze zomerschool gehouden worden van vrijdag 20 juli, 's middags 16 uur tot zondag 22 juli, 's middags 17 uur.
Onder leiding van drs. J. H. P. Colpa worden verschillende aspecten behandeld over het onderwerp

MENSBSCHOUWING

Sprekers: vrijdag Prof. dr. T. T. ten Have „De mensbeschouwing in de psychologie“
zaterdag Dr. Kwee Swan Liat „De mens in het Oosters denken“
zondag Drs. J. H. P. Colpa „Humanistische mensbeschouwing“

Verdere mededelingen:

De huishoudelijke leiding zal dit jaar in handen zijn van Mevrouw M. J. Waasdorp.
De zomerschool wordt gehouden in het conferentiecentrum „Woudschoten“, Woudenbergseweg 54, Austerlitz, post Zeist.
De kosten bedragen met volledig pension f 42,-, met alleen koffie en thee f 16,-.

Zij, die een aanmeldingsformulier willen ontvangen, kunnen deze aanvragen bij het secretariaat van de stichting „Socrates“, Oudegracht 152, Utrecht.

zeilkamp 1962 - langweer (fr.)

Na de geslaagde zeilkampen in 1960 en 1961 wordt in 1962 opnieuw een familie-zeilkamp gehouden en wel van 4 tot en met 18 augustus. Prijs f 65,- per week (alles inbegrepen). Inlichtingen c.q. opgaven zo spoedig mogelijk aan dhr. M. Plettenberg, Saffierstraat 76-I, A'dam-Z.

Bij het HUMANISTISCH VERBOND

is plaats voor een

Bestuurs-assistent (mnl.)

wiens werkzaamheden voornamelijk op het gebied van de organisatie en buitendienst zullen liggen.

Gedacht wordt aan iemand met middelbare schoolopleiding of daarmee gelijk te stellen ontwikkeling; organisatorische ervaring; enige bekendheid met de verschillende aspecten van het Verbondswerk; heldere betoogtrant, zowel mondeling als schriftelijk; leeftijd 30-40 jaar.

Salariëring naar de mate van ervaring en bekwaamheid f 7.000,- tot f 10.000,- per jaar.

Met de hand geschreven sollicitaties (geen ballpoint) met uitvoerige inlichtingen over levensloop, ervaring, belangstelling enz. te richten tot het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 24 ct aan postzegels insluiten.